

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

Bakalářská práce

2021

Martina Lammerová

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut mezinárodních studií

Katedra německých a rakouských studií

**Je SRN leaderem v klimatické politice? Proměna německé
klimatické politiky po přijetí Pařížské dohody o změně
klimatu na příkladu odklonu od uhlí**

Bakalářská práce

Autor práce: Martina Lammerová

Studijní program: Mezinárodní teritoriální studia

Vedoucí práce: JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Rok obhajoby: 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 4. května 2021

Martina Lammerová

Bibliografický záznam

Lammerová, Martina. *Je SRN leaderem v klimatické politice? Proměna německé klimatické politiky po přijetí Pařížské dohody o změně klimatu na příkladu odklonu od uhlí*. Praha, 2021. 59 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut mezinárodních studií. Katedra německých a rakouských studií. Vedoucí diplomové práce JUDr. Vladimír Handl, CSc.

Rozsah práce: 82 186 znaků

Anotace

Bakalářská práce se zaměřuje na německou klimatickou politiku a její vývoj v souvislosti s přijetím Pařížské dohody o změně klimatu. Pro přiblížení kroků Německa v této oblasti byl vybrán odklon od uhlí, který je v souvislosti se snižováním emisí skleníkových plynů neodmyslitelně spjat. Práce poskytuje stručný přehled vývoje německé environmentální a klimatické politiky, informuje o činnosti Uhelné komise, o stavech uhelných regionů a přístupu jednotlivých politických stran k přijetí Zákona o odchodu od uhlí. Na základě dat a informací získávaných z publikací Spolkové vlády, studií zaměřujících se na německou klimatickou politiku i samotný odklon od uhlí, Závěrečné zprávy Uhelné komise a publikací a statistik uhelných podniků a sdružení, práce hodnotí počínání Německa v ohledu na Pařížskou dohodu o změně klimatu a dává si za cíl zodpovědět otázku, zda může být Německo označeno za leadera v klimatické politice či nikoliv.

Annotation

This paper focuses on German climate policy and its development in connection with the Paris Agreement on climate change. German main steps the thesis focuses specifically on is coal phase-out, which is inherently bound to decrease of the greenhouse emissions. This paper gives a brief overview of the German environmental and climate policies, informs about activities of the Coal commission, about the state of coal regions and about the attitude of individual political parties to adopting the Coal phase-out law. The paper evaluates German steps in connection with the Paris Agreement by using the information gained from publications of the federal government, the Final Report of the Coal commission and publications and statistics of the coal companies and associations. The goal of the paper is to answer the question, whether Germany can be described as the leader in climate policy adoption or not.

Klíčová slova

Klimatická politika, leader, Německo, odklon, Pařížská dohoda, Uhelná komise, uhlí, změněna klimatu

Keywords

Coal, coal commission, climate change, climate policy, Germany, leader, Paris Agreement, phase-out

Title

Is Germany a leader in climate policy adoption? Transformation of German climate policy after adopting of Paris Agreement on the example of coal phase-out

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala JUDr. Vladimírovi Handlovi, CSc. za jeho cenné rady, podněty a odborné vedení mé práce. Dále bych ráda poděkovala své rodině a příteli za jejich podporu a trpělivost během mého studia a při psaní této práce.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:

Martina Lammerová

E-mail:

83561092@fsv.cuni.cz

Semestr a školní rok zahájení práce:

LS 2020

Semestr a školní rok ukončení práce:

LS 2021

Vedoucí bakalářského semináře:

doc. PhDr. Tomáš Nigrin, Ph.D.

Vedoucí práce:

JUDr. Vladimír Handl, CSc

Název práce:

Je SRN leaderem v klimatické politice? Proměna německé klimatické politiky po přijetí Pařížské dohody o změně klimatu na příkladu odklonu od uhlí

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):

Práce analyzuje proměnu německé klimatické politiky. Zaměřuje se přitom na rozhodnutí a postup Spolkové vlády v souvislosti s plněním závazků Pařížské dohody o změně klimatu, kterým je snižování uvolňování skleníkových plynů CO₂ do atmosféry. Jedním z nástrojů snižování CO₂ je ukončení získávání energie z uhlí. Proto se práce soustředí na rozhodnutí o odchodu od uhlí a přijetí příslušného Zákona o odchodu od uhlí. Německo již dříve patřilo k průkopníkům v klimatické politice a stále je zemí, která se aktivně podílí na řešení ochrany klimatu, proto si práce klade za cíl odpovědět na otázku, zda je v klimatické politice i nadále leaderem či nikoliv.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):

Původním cílem práce byla charakteristika postupu SRN při naplňování národních klimatických cílů, představení konkrétních plánů a jejich implementace. Na tomto základě měla být vyhodnocena úspěšnost SRN při naplňování klimatických cílů. Pro příliš široký záběr daného tématu se cíl práce omezil pouze na jeden konkrétní příklad a to na odklon od energie získávané z uhlí. Původně zamýšlené časové období, na které se práce měla soustředit, bylo od přijetí Pařížské dohody o změně klimatu, tedy již od roku 2015. Sledované období se zúžilo na dobu od vzniku Uhelné komise v roce 2018 po přijetí Zákona o odchodu od uhlí 3. července 2020.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):

Úvod

1. Environmentální politika
2. Vývoj environmentální politiky v SRN
3. Pařížská dohoda o změně klimatu
4. Konec uhelného průmyslu
5. Zákon o odchodu od uhlí
6. Veřejné mínění a aktivismus
7. Je SRN leaderem?

Závěr

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):

Blum, Johannes, Philip Kapitzke a Niklas Potrafke. „Der Kohleausstieg bis 2038 – wie bewerten Ökonomen die Empfehlungen der Kohlekommission?“. *ifo Schnelldienst* 72, č. 6 (2019): 34–39, <https://www.ifo.de/publikationen/2019/aufsatz-zeitschrift/der-kohleausstieg-bis-2038-wie-bewerten-oekonomen-die> (staženo 1. listopadu 2020).

Brühl, Tanja. „Umweltpolitik“. in *Handbuch zur Deutschen Außenpolitik*, ed. Hellmann, Gunther et al. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, 703–713.

Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (BMU). „Klimaschutzziele und Instrumente“. In *Klimaschutz in Zahlen*, brožura Spolkového ministerstva životního prostředí, ochrany přírody a nukleární bezpečnosti. Stav květen 2019. Frankfurt am Main: Zarbock, 2019, 16–23, <https://www.bmu.de/publikation/klimaschutz-in-zahlen-2019/> (staženo 25. června 2020).

Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (BMU). *Klimaschutzplan 2050; Klimaschutzpolitische Grundsätze und Ziele der Bundesregierung*. Frankfurt am Main: Zarbock, 2016.

Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (BMWi). *Abschlussbericht*. Frankfurt am Main: Zarbock, 2019.

Delreux, Tom a Sander Happaerts. *Environmental Policy and Politics in the European Union*. London; New York: Palgrave Macmillan, 2016.

Deutscher Bundestag. *Stenografischer Bericht, 19. Wahlperiode, 171 Sitzung (Plenarprotokoll 19/171)*. Berlin, 3. července 2020, 21386 (A) – 21415 (C), <https://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/19/19171.pdf#P.21403> (staženo 30. listopadu 2020).

Dröge, Susanne a Oliver Geden. „Nach dem Pariser Klimaabkommen“. *SWP-Aktuell*, č. 16 (březen 2016): 1–4, <https://www.swp-berlin.org/publikation/nach-dem-pariser-klimaabkommen/> (staženo 1. června 2020).

Dröge, Susanne a Teresa-Sophie Schrader. „Zurück in die Zukunft? Die internationale Klimapolitik 2021“. *SWP-Aktuell*, č. 13 (únor 2021): 1–8, <https://www.swp-berlin.org/publikation/zurueck-in-die-zukunft-die-internationale-klimapolitik-2021/> (staženo 17. února 2021).

Mostert, Petra Holtrup. „Die Umweltaußenpolitik Deutschlands: Auf dem Boden der Realität“. In *Handbuch zur Deutschen Außenpolitik*. ed. Hellmann, Gunther et al. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, 394–413.

Podpis studenta a datum		
Schváleno	Datum	Podpis
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

Úvod.....	- 2 -
1. Environmentální politika.....	- 4 -
2. Vývoj environmentální politiky v SRN.....	- 6 -
2.1. Fáze etablování (1969 – 1974).....	- 6 -
2.2. Fáze stagnace (1975 – 1982).....	- 7 -
2.3. Fáze průkopnictví (1983 – 1994).....	- 7 -
2.4. Fáze bilancování (1995 – 2010).....	- 7 -
2.5. Fáze obratu (2011–2015).....	- 9 -
3. Pařížská dohoda o změně klimatu.....	- 11 -
3.1. SRN a Pařížská dohoda o změně klimatu.....	- 12 -
4. Konec uhelného průmyslu.....	- 15 -
4.1. Uhelná komise.....	- 17 -
4.2. Černé uhlí.....	- 19 -
4.3. Hnědouhelné revíry.....	- 22 -
4.3.1. Lužický revír.....	- 22 -
4.3.2. Helmstedterský revír.....	- 23 -
4.3.3. Středoněmecký revír.....	- 24 -
4.3.4. Rýnský revír.....	- 24 -
5. Zákon o odchodu od uhlí.....	- 26 -
5.1. Přístup jednotlivých politických stran.....	- 27 -
5.1.1. CDU/CSU.....	- 27 -
5.1.2. SPD.....	- 28 -
5.1.3. FDP.....	- 29 -
5.1.4. AfD.....	- 30 -
5.1.5. Bündnis 90/Die Grünen.....	- 31 -
5.1.6. Die Linke.....	- 32 -
6. Veřejné mínění a aktivismus.....	- 33 -
7. Je SRN leaderem?.....	- 38 -
Závěr.....	- 43 -
Summary.....	- 45 -
Použitá literatura.....	- 47 -
Internetové zdroje.....	- 49 -
Seznam zkratk.....	- 54 -
Seznam příloh.....	- 55 -

Úvod

Cílem bakalářské práce je analyzovat proměnu německé klimatické politiky v souvislosti s přijetím Pařížské dohody o změně klimatu a na příkladu vytvoření tzv. Uhelné komise spolu s plánovaným odchodem od uhlí (*Kohleausstieg*) zodpovědět otázku, zda je Německo leaderem v klimatické politice či nikoliv. Německo už v minulosti patřilo k průkopníkům v klimatické politice a stále je zemí, která se aktivně podílí na řešení ochrany klimatu a životního prostředí jak doma, tak na mezinárodní půdě Evropské unie či OSN.

Jedním ze zásadních kroků v oblasti energetiky a počátkem přechodu na obnovitelné zdroje energie bylo rozhodnutí o odklonu od energie získávané z jádra. Dalším krokem k získávání energie z obnovitelných zdrojů a snižování emisí skleníkových plynů má být uzavření uhelných elektráren a ukončení spalování i těžby uhlí. Práce si klade za cíl charakterizovat postup Spolkové republiky Německo v otázkách klimatické politiky a dále přiblížit kroky Spolkové vlády při implementaci konkrétního zákona o odchodu od uhlí, který je jednou z odpovědí Německa na Pařížskou dohodu o změně klimatu.

Německo vždy mělo a nadále má v klimatické politice velké ambice. Díky svým krokům stálo v minulosti často na špičce a bylo vzorem ostatním zemím. Tato úloha se však zdá být oslabována. Nejen to vede ke ztrátě důvěry v efektivitu německé klimatické politiky a Spolkovou vládu. Ekologičtí aktivisté jsou stále hlasitější a demonstrace vybízející vládu k přísnějším opatření proti změně klimatu přitahují stále větší pozornost. Spolková vláda nakonec v roce 2018 zareagovala vytvořením tzv. Uhelné komise, která vypracovala plán týkající se odchodu od uhlí (*Kohleausstieg*).

První kapitola shrnuje základní informace vývoje environmentální politiky, stěžejních konferencí a mezinárodních smluv až po Pařížskou dohodu o změně klimatu. Další kapitoly charakterizují vývoj environmentální politiky v SRN mezi lety 1969 až 2015. Rozdělení do jednotlivých fází se opírá o studii prof. Tanji Brühl. V závěru bude práce na základě provedené analýzy definovat současnou fázi vývoje německé klimatické politiky.

Dále se práce věnuje tématu odklonu od uhlí. Na příkladu tohoto ojedinělého plánu poskytuje souhrnný obraz Německa a jeho aktuální roli v klimatické politice. Pokusí se potvrdit či vyvrátit otázku, zda je SRN v této politice leaderem, který jde ostatním zemím příkladem či nikoliv. Analyzován bude přístup jednotlivých stran k odklonu od uhlí, jak se s tímto tématem pracuje na politické scéně a jak Spolková vláda přistoupila k jeho realizaci s ohledem na závazky Pařížské dohody o změně klimatu, to vše v období od vytvoření Uhelné komise do přijetí Zákona o odklonu od uhlí.

Vedle toho práce poskytuje i pohled ze strany veřejného mínění, který je při přijetí takto celostátně významného rozhodnutí velmi důležitý. Reflexe veřejného mínění však v této práci přináší pouze ilustrativní pohled na přijetí odchodu od uhlí německou společností, neboť by pro svoji důležitost a rozsah zdrojů pro analýzu měla být tématem samostatné práce. Přesto je vhodné ho v této souvislosti zmínit.

Informace potřebné pro analýzu budou shromažďovány ze záznamů zasedání pléna Spolkového sněmu, které jsou dostupné online na webových stránkách Spolkového sněmu (*bundestag.de*), dále z vládních prohlášení, výročních zpráv, závěrečných zpráv, politologických časopisů (*German politics*) a publikací institutů, které se zabývají klimatickou politikou v Německu (*SWP Berlin, ifo Institut, Institut der Deutschen Wirtschaft*). Informace ilustrující legitimitu rozhodnutí ve společnosti budou čerpány z německých veřejnoprávních médií, jako jsou například *Tagesschau, Die Zeit, Wirtschaftswoche, WRD* (Westdeutsche Rundfunk), *phoenix* a *Infratest dimap* – společnost provádějící průzkumy.

Pro přehled klimatických konferencí, přijatých opatření a dosavadních počínů v oblasti klimatické i environmentální politiky ve světě i v Německu samotném bude využito informací z knihy *Environmental Policy and Politics in the European Union*, z příručky německé zahraniční politiky *Handbuch zur deutschen Außenpolitik* a webových stránek Rámcové dohody OSN o změně klimatu *United Nations Climate Change (UNFCCC.int)*, *Evropské unie*, českého i německého *Ministerstva životního prostředí (mzp.cz, bmu.de)*, německého *Ministerstva pro hospodářství a energetiku (bmwi.de)* a *Spolkového sněmu (bundestag.de)*.

1. Environmentální politika

Životnímu prostředí nebyla v politice vždy věnována taková pozornost, jaké se mu dostává v současnosti. V průběhu 60. a na počátku 70. let byla ochrana životního prostředí řešena pouze v rámci společného obchodu.¹ Výzkumy vedené během následujících desetiletí prokazovaly souvislost mezi průmyslovým znečištěním, kvalitou životního prostředí a lidským zdravím. Výsledkem bylo definování zásadních problémů a vytvoření základu pro první legislativní opatření, která ve formě zákonů zavedly jako první USA již v polovině 60. let a byly tak průkopníkem v mezinárodní environmentální politice.²

V roce 1972 se konala *Konference OSN o životním prostředí člověka ve Stockholmu*, jejíž cílem bylo ustanovení základních principů, které měly inspirovat země i obyvatele celého světa ke zlepšování životního prostředí, k mezinárodní spolupráci a podpoře rozvojových zemí.³ V roce 1992 se konala *Konference o životním prostředí a udržitelném rozvoji v Riu de Janeiru*, do té doby největší mezinárodní konference na světě.⁴ Vzešla z ní *Agenda 21*⁵ a dvě úmluvy. Jedna se týkala ochrany biologické rozmanitosti a druhou byla *Rámcová úmluva OSN o změně klimatu* (United Nations Framework Convention on Climate Change; dále jen UNFCCC), jejímž cílem byla stabilizace koncentrace skleníkových plynů v atmosféře na úroveň, která měla zamezit dalšímu narušení klimatu.⁶ Smluvními stranami úmluvy je 197 zemí, které se každoročně scházejí na konferencích smluvních stran (Conference of Parties; COP).⁷

Na podzim roku 1997 se konala třetí konference smluvních stran UNFCCC v japonském Kjótu, kde se Evropské unii (dále jen EU) podařilo přesvědčit zbylé země k přijetí společného *Kjótského protokolu*, který měl dále upravovat a konkretizovat UNFCCC.⁸ Protokol vstoupil v platnost 16. února 2005 po ratifikaci Ruskem a dnes má celkem 192 smluvních stran.⁹

¹ Tom Delreux a Sander Happaerts, *Environmental Policy and Politics in the European Union* (London; New York: Palgrave Macmillan, 2016) 14–15.

² Tanja Brühl, „Umweltpolitik“, in *Handbuch zur Deutschen Außenpolitik*, ed. Hellmann, Gunther et al. (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007), 703.

³ United Nations, „Report of the United Nations Conference on the Human Environment“, zpráva z konference ve Stockholmu, 5.–16. června 1972, kapitola 3, https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/CONF.48/14/REV.1 (staženo 7. března 2020).

⁴ Delreux a Happaerts, *Environmental Policy*, 50.

⁵ Agenda 21 byl plán shrnující nutné kroky a nástroje pro dosažení udržitelného rozvoje.

⁶ Brühl, „Umweltpolitik“, 707.

⁷ „What is the United Nations Framework Convention on Climate Change?“ United Nations Climate Change, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-convention/what-is-the-united-nations-framework-convention-on-climate-change> (staženo 11. března 2020).

⁸ „Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu“, Ministerstvo životního prostředí, https://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol (staženo 30. června 2020).

⁹ „What is the Kyoto Protocol?“, United Nations Climate Change, https://unfccc.int/kyoto_protocol (staženo 1. července 2020).

Byl díky němu zaveden *trh s emisními povolenkami* (Emission Trading Scheme; dále jen ETS) – nástroj ke snižování emisí skleníkových plynů efektivním způsobem, fungující na principu „víka a obchodu“ („cap and trade“).¹⁰ ETS pokrývá emise, které jsou dobře měřitelné a ověřitelné a týká se například zařízení v těžkém průmyslu, letectví, ropných rafinerií, výroby oceli a železa a dalších a pokrývá přibližně 2 miliardy tun CO₂ ročně.¹¹

Následující kapitoly se věnují Spolkové republice Německo (dále jen SRN) a jeho environmentální politice na mezinárodní i národní úrovni.

¹⁰ „EU Emissions Trading System“, European Commission, https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en (staženo 9. března 2020).

¹¹ „Emisní obchodování“, Ministerstvo životního prostředí, https://www.mzp.cz/cz/emisni_obchodovani (staženo 11. března 2020).

2. Vývoj environmentální politiky v SRN

Podle profesorky politologie Tanji Brühl (2007) lze vývoj německé environmentální politiky mezi lety 1969 – 2005 rozdělit do čtyř fází. Poslední čtvrté období bude pro účely této práce díky kontinuitě environmentální politiky prodloužené až do roku 2010. Připojena bude i pátá fáze, neboť rok 2011 představuje v energetické politice SRN obrat o 180 stupňů a více než jindy spojuje s Německem pojem *Energiewende* (energetická proměna). Pro účel této práce dostala název „fáze obratu“ a bude ukončena rokem 2015, kdy se konala Konference smluvních stran UNFCCC v Paříži. Pozdější vývoj bude rozdělen do samostatných kapitol dle jednotlivých událostí a teprve na základě analýzy kvalitativního vývoje německé klimatické politiky a zkoumání změn bude v závěru práce zodpovězena otázka, zda se jedná o pokračování poslední fáze nebo zda lze hovořit o další kvalitativní změně a tím i o nové fázi německé klimatické politiky.

2.1. Fáze etablování (1969 – 1974)

Před rokem 1969 hrála ochrana životního prostředí minimální roli a nebyla mu přikládána žádná váha ani ve volbách či vládních prohlášeních. Téma spadalo do kompetencí ministerstva vnitra. První snahou o regulace v této oblasti bylo přijetí tzv. „okamžitého programu pro životní prostředí“ (*Sofortprogramm Umweltschutz*) v září 1970, který měl řešit ty nejvážnější environmentální problémy. Na počátku 70. let byla ustanovena Odborná rada pro environmentální otázky jako poradní grémium ministerstva vnitra a v roce 1974 vznikl Spolkový úřad pro životní prostředí se sídlem v Berlíně. Základní zákon byl také rozšířen o několik environmentálních klauzulí. Ve Spolkovém sněmu byl první program schválen 14. října 1971. Jeho cíle i principy jsou platné dodnes, neobsahoval však žádná konkrétní opatření. Poté co se téma ochrany životního prostředí začlenilo do vnitřní politiky, začala být SRN aktivní i na mezinárodní půdě. Na *Konferenci OSN o změně klimatu člověka ve Stockholmu* v roce 1972 byla stále spíše pasivním pozorovatelem, po vzniku Programu OSN pro životní prostředí (United Nations Environment Programme; dále jen UNEP) již ale byla vybrána do správní rady.¹²

¹² Brühl, „Umweltpolitik“, 704.

2.2. Fáze stagnace (1975 – 1982)

Druhá polovina 70. let odstartovala období stagnace, kdy se SRN řadilo spíše k brzdám v otázkách ochrany životního prostředí. Středem dění byla ropná krize a hospodářské problémy konce 70. let, které vytlačily ostatní témata na okraj. Opatření pro ochranu životního prostředí byla viděna spíše jako zátěž pro hospodářství, a proto se je Spolková vláda rozhodla minimalizovat. Výsledkem byla ztráta pozice SRN na mezinárodní úrovni a zdržování jednání o ozonové díře. K mezinárodně právní závazné smlouvě na ochranu ozonové vrstvy se SRN v roce 1978 hlásila pouze nezávazně.¹³

2.3. Fáze průkopnictví (1983 – 1994)

Počátkem 80. let došlo k obratu a SRN se začala mezinárodně angažovat. Environmentální hnutí se výrazně rozšířilo a v roce 1980 vznikla strana Zelených (Die Grünen), která se roku 1983 dostala i do Spolkového sněmu.¹⁴ Od tohoto okamžiku kladly na ochranu životního prostředí větší důraz i ostatní etablované strany. Důvodem zvýšení zájmu byl i rostoucí počet katastrof, například výbuch jaderného reaktoru v Černobylu, chemické nehody v Porýní nebo vymírání lesů. Roku 1986 bylo zřízeno Ministerstvo životního prostředí (Bundesministerium für Umwelt; BMU) a došlo k posunu v ozonové politice.¹⁵

SRN se angažovala také na jednáních, která byla zaměřena na úmluvy, které vzešly z konference OSN v Riu (1992). Zájem o klimatickou politiku a její podpora v zahraničí vycházela z vnitropolitických opatření a cílů. Usnesení přijatá na summitu v Riu byla však v SRN aplikována do praxe velmi zdrženlivě.¹⁶ Úmluvu o biologické rozmanitosti Německo právně zakotvilo pouze formou dodatkového protokolu a teprve v roce 2007 přijala Spolková vláda tzv. strategii udržitelnosti (*Nachhaltigkeitsstrategie*).¹⁷

2.4. Fáze bilancování (1995 – 2010)

Čtvrtou fází německé zahraniční environmentální politiky byla podle Brühl fáze bilancování. Toto období se neslo ve znamení Kjótského protokolu (viz kapitola 1.). I přes

¹³ Brühl, „Umweltpolitik“, 704.

¹⁴ „Grüne Geschichte“, Die Grünen, <https://www.gruene.de/unsere-gruene-geschichte> (staženo 16. dubna 2020).

¹⁵ Brühl, „Umweltpolitik“, 705.

¹⁶ Ibid., 707.

¹⁷ Petra Holtrup Mostert, „Die Umweltaußenpolitik Deutschlands: Auf dem Boden der Realität“, in *Handbuch zur Deutschen Außenpolitik*, ed. Hellmann, Gunther et al. (Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007), 396.

odstup USA od Protokolu, považovala SRN jeho přijetí za důležité. Podepsala ho stejně jako EU 29. dubna 1998 a ratifikovalo v květnu 2002.¹⁸

SRN se chopila iniciativy i v debatě o reformu programu OSN pro životní prostředí. V koalici s Brazílií, Singaporem a Jihoafrickou republikou, později ve spolupráci s Francií, pracovala na přepracování nedostatků a založení *Světové organizace pro životní prostředí*, jehož návrh přednesli na summitu v Johannesburgu. Návrh se však nesetkal se souhlasem a téma strukturální reformy tak definitivně ztroskotalo.¹⁹ Cílem reformy bylo sjednotit jednotlivé environmentální instituce pod jednu zastřešovací. Spadal by pod ní například UNEP, jehož výkonným ředitelem byl mimo jiné v letech 1994 – 1995 Němec Klaus Töpfer, který podporoval kooperaci mezi Severem a Jihem v otázkách životního prostředí. Díky jeho uznávané práci se obraz SRN, i přes neúspěšné pokusy o strukturální reformy, nezměnil a Německo nadále zůstávalo důležitým protagonistou v celosvětové environmentální politice.²⁰

Dlouhé období střídání vlád tradičních stran CDU/CSU, SPD a FDP vystřídala mezi lety 1998 až 2005 vláda kancléře Gerharda Schrödera. Tzv. červeno-zelená koalice (*rot-grüne Koalition*) byla složena ze stran SPD a Bündnis 90/Die Grünen (Svaz90/Zelení). Během svého úřadování podala několik energeticko-politických návrhů. Jedním z nejvýznamnějších byl závazek k odklonu od nukleární energie. Měla být vypracována novela atomového zákona s přísnějšími kritérii pro nukleární zařízení a poté započaty hovory s provozovateli jaderných elektráren o budoucím ukončení provozu. K dosažení konsenzu mezi vládou a jadernými elektrárnami, které bylo očekávané v průběhu roku 1999, nedošlo. Jednání nevyšla v koalici předpokládaný brzký odklon, stanoveno nebylo ani konečné datum uzavření poslední jaderné elektrárny.²¹ Nakonec došlo k dohodě známé jako *Atomkonsens* v červnu 2000, po které byly v letech 2003 a 2005 vypnuty elektrárny Stade a Obrigheim. Tento konsenzus Spolková vláda na podzim roku 2010 prakticky vzala zpět (*Ausstieg aus dem Ausstieg*) a dohodla prodloužení provozního období jaderných elektráren o dalších 28 let.²²

V roce 2007 byl Evropskou radou přijat klimatický a energetický balíček 20-20-20, jehož cílem bylo snížení emisí skleníkových plynů o 20 %, získávání alespoň 20 % energie z obnovitelných zdrojů a 20% zlepšení v efektivitě využití energie. Tyto ambiciózní cíle byly výsledkem tehdejšího politického kontextu v Evropě: náklonnost k přísnějším opatřením proti

¹⁸ Brühl, „Umweltpolitik“, 708.

¹⁹ Mostert, „Die Umweltaußenpolitik Deutschlands“, 396.

²⁰ Ibid., 397.

²¹ Wolfgang Rüdig, „Phasing out Nuclear Energy in Germany“, *German Politics* 9, č.3 (prosinec 2000): 43–44.

²² „Das Ende der Kernkraft“, EnBW Unternehmen, <https://www.enbw.com/energie-entdecken/energiewirtschaft-und-politik/politik/gesetz/> (staženo 20. srpna 2020).

změně klimatu, pozitivní přístup společnosti, vysoká cena ropy a obavy ze zabezpečení energie (napětí mezi Ruskem a Ukrajinou), vůdčí pozice EU v období před Konferencí o změně klimatu v Kodani i skutečnost, že Evropu ještě nepostihla hospodářská krize. Balíček 20-20-20 byl také díky jednoduché komunikaci srozumitelný pro širokou veřejnost.²³

K přijetí tohoto klimaticko-energetického balíčku došlo především díky Německu, které v té době předsedalo Radě Evropské Unie a během svého předsednictví se výrazně věnovalo environmentálním problémům a jejich řešení.²⁴ V programu s názvem „Evropa – společně uspějeme“, který vypracovalo spolu s Portugalskem a Slovinskem, se zaměřovalo právě na podporu energetické účinnosti i ve spolupráci s rozvojovými zeměmi, rozšiřování obnovitelné energie a vytvoření energetické politiky orientované na rozvoj.²⁵ Balíček 20-20-20 byl klíčovým krokem EU pro blížící se summit G8, který se v témže roce konal v Heiligendammu a díky kterému si mohla EU nárokovat vůdčí pozici při nadcházejícím jednání o režimu po uplynutí Kjótského protokolu.²⁶

2.5. Fáze obratu (2011–2015)

Havárie jaderné elektrárny Fukušima v Japonsku v březnu 2011 urychlila německé plány na ukončení provozu jaderných elektráren, i přes v té době nedávné rozhodnutí o prodloužení provozu jaderných elektráren (*Laufzeitverlängerung für Kernkraftwerke*), které mělo umožnit provoz některých až do roku 2040. Provoz osmi nejstarších jaderných elektráren byl však po havárii v rámci tříměsíčního moratoria okamžitě pozastaven, sedm z nich poté zůstalo uzavřených.²⁷ K tomuto kroku kancléřku přesvědčila skutečnost, že k havárii takového rozsahu došlo v jedné z technologicky nejvyspělejších zemí světa, ale i znepokojení německé společnosti, u které havárie v Japonsku způsobila a utužila nesouhlas s pokračováním jaderné energetiky. Šlo tedy částečně i o populistický tah, za což byla později Merkelová také kritizována. Předtím totiž zastávala názor, že je výroba energie z jádra spolehlivý a pro životní prostředí ohleduplnější způsob získávání energie, protože do ovzduší neuvolňuje škodlivé emise, jako například uhelné elektrárny, které jsou stále nejrozšířenější a ovzduší nejvíce

²³ Delreux a Happaerts, *Environmental Policy*, 214–216.

²⁴ Ibid.

²⁵ „Německé předsednictví v EU“, Ministerstvo průmyslu a obchodu, naposledy upraveno 4. července 2007, <https://www.mpo.cz/cz/energetika/mezinarodni-spoluprace/evropska-energeticka-politika/nemecke-predsednictvi-v-eu--25790/> (staženo 22. srpna 2020).

²⁶ „Bilanz der deutschen EU-Ratspräsidentschaft“, Auswertiges Amt, tisková zpráva z 27. června 2007, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/070627-bilanzpraesidentschaft/222572> (staženo 18. února 2021).

²⁷ „Das Ende der Kernkraft“, EnBW.

znečišťující formou získávání energie. Zároveň byl přechod na obnovitelné zdroje energie viděn jako běh na dlouhou trať, neboť bylo zapotřebí vybudovat technologické zázemí i rozvodnou síť.²⁸

I když je jaderná energie v mnoha ohledech k životnímu prostředí šetrnější, jsou následky havárie způsobené nepředvídatelnými extrémními výkyvy počasí, jakým může být právě uvolnění radioaktivního odpadu do atmosféry, ničivější. Proto Spolková vláda 30. června 2011 přijala třináctou novelu atomového zákona, která předpokládala postupné ukončování provozu, konec výroby a čerpání elektrické energie z jaderných elektráren. Poslední jaderná elektrárna má být vyřazena z provozu v roce 2022.²⁹

Následující kapitola se věnuje Pařížské dohodě o změně klimatu a postupu SRN v otázkách klimatické politiky po roce 2015.

²⁸ Michael Scott Moore, „The greening of Angela Merkel”, in *Miller-McCune*, září 2011, 17.

²⁹ „Atomgesetz“, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (BMU), naposledy upraveno 10. července 2020, <https://www.bmu.de/themen/atomenergie-strahlenschutz/nukleare-sicherheit/rechtsvorschriften-technische-regeln/grundgesetz-atomgesetz/> (staženo 12. srpna 2020).

3. Pařížská dohoda o změně klimatu

V prosinci 2015 byla na Konferenci o změně klimatu v Paříži (COP21) ujednána *Pařížská dohoda o změně klimatu*, která vstoupila v platnost 4. listopadu 2016.³⁰ Jejím cílem je ustanovení ambiciózních kroků proti změně klimatu. Jde o udržení průměrné teploty naší planety pod hranicí 2°C ve srovnání s předindustriální dobou a limitování vzrůstu pod 1,5°C, o adaptaci na dosavadní důsledky změny klimatu, péči o klimatickou odolnost, nízkoemisní rozvoj a podporu rozvojových zemí v plnění závazků vyplývajících z Dohody.³¹ Ambiciózním cílem je během druhé poloviny 21. století vyrovnat zbývající antropogenní emise a do roku 2100 dosáhnout úplné emisní neutrality, což znamená pokles emisí skleníkových plynů na nulu.³²

Novinkou v rámci Dohody jsou tzv. *národní příspěvky ke klimatické dohodě* (nationally determined contribution; dále jen NDC), tedy vnitrostátně stanovené příspěvky, které mají být stanoveny na základě zájmů a možností jednotlivých států.³³ Dohoda smluvní strany zavazuje k pravidelnému předkládání jejich NDC na sekretariát UNFCCC jednou za 5 let. Každý následující plán NDC by měl obsahovat nové či ambicióznější cíle v porovnání s plánem předchozím.³⁴ Důležitou součástí je i hodnocení úspěšnosti plnění těchto plánů. První globální vyhodnocování závazků by mělo proběhnout v roce 2023.³⁵

Dle *Our World in Data* bylo na světě mezi lety 1751 až 2017 vyprodukováno přes 1,5 bilionů tun CO₂. Z dat vyplývá, že za cca 400 miliard tun jsou odpovědné USA, to je 25 % globální produkce CO₂. EU jako celek odpovídá za 353 miliard, což je 22 % produkce světových emisí a dále Čína za 200 miliard tun tedy 12,7 % emisí. Africké státy se historicky podílejí pouze z 3 %, což je 43 miliard tun CO₂.³⁶ Tato nevyrovnanost mezi jednotlivými státy

³⁰ „Paris Agreement – Status of Ratification“, United Nations Climate Change, <https://unfccc.int/process/the-paris-agreement/status-of-ratification> (staženo 11. března 2020).

³¹ „The Paris Agreement“, United Nations Climate Change, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement> (staženo 11. března 2020).

³² Susanne Dröge a Oliver Geden, „Nach dem Pariser Klimaabkommen“, *SWP-Aktuell*, č. 16, březen 2016, 2, <https://www.swp-berlin.org/publikation/nach-dem-pariser-klimaabkommen/> (staženo 1. června 2020).

³³ Dröge a Geden, „Nach dem Pariser Klimaabkommen“, 1–2.

³⁴ „Nationally Determined Contribution“, United Nations Climate Change, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement/nationally-determined-contributions-ndcs#eq-4> (staženo 7. června 2020).

³⁵ „Glosář důležitých pojmů k mezinárodní klimatické konferenci v Paříži (COP21)“, Evropská komise, https://ec.europa.eu/czech-republic/news/focus/ochrana_klimatu_cop21/glosar_jednani_o_klimatu_cs (staženo 8. června 2020).

³⁶ Tyto hodnoty byly získány sečtením roční produkce emisí v dané zemi ve zmíněném období. Zahrnuty jsou pouze emise vyprodukované spalováním fosilních paliv v rámci dané země. Nejde o emise zahrnuté v rámci trhu a dopravy.

i světadíly ve znečišťování ovzduší je jedním z problémů, které ztěžují mezinárodní konsenzus o tom, kdo by se měl podílet nejvíce na snižování emisí CO₂.³⁷

Jako zaštiťující organizace za všechny unijní státy jedná EU jako jedna ze smluvních stran UNFCCC a na každoroční konferenci smluvních stran ji reprezentuje stát, který v tu dobu předsedá Radě EU. První plán NDC předložilo v březnu 2015 během svého tehdejšího předsednictví Lotyšsko,³⁸ ve kterém se EU a s ní i její členské státy zavázaly ke snižování emisí do roku 2030 alespoň o 40 %. Na zasedání Evropské rady v prosinci 2019 byl schválen další ambiciózní cíl – dosažení klimatické neutrality do roku 2050.³⁹ K tomu má dopomoci plán s názvem *Zelená dohoda pro Evropu* (Green Deal), což je strategie pro zajištění udržitelného evropského hospodářství.⁴⁰ Pod vedením Německa, které v druhé polovině roku 2020 předsedalo Radě EU, se zástupci států EU v prosinci 2020 shodli na navýšení cíle redukce emisí skleníkových plynů do roku 2030 o 55 % ve srovnání s výchozím rokem 1990. Cíl je zároveň součástí Green dealu, který zahrnuje 50 dalších plánů, jako je například ochrana biodiverzity, zvýšení efektivity energie, podpora ekologického zemědělství a další.⁴¹

3.1. SRN a Pařížská dohoda o změně klimatu

V EU a dalších mezinárodních organizacích jako například OECD, OSN či WTO, je Německo zastupováno *Ministerstvem pro životní prostředí, ochranu přírody a nukleární bezpečnost* (Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit; dále jen BMU), jehož úkolem je příprava regulací a ustanovení pro vytvoření rámcových podmínek v různých politických oblastech, tvorba právní úpravy a převod evropských směrnic do národního práva.⁴²

Již v roce 2013 ustanovila koalice CDU/CSU s SPD v koaliční smlouvě cíl redukovat emise skleníkových plynů dle cílů EU a výsledku v té době připravované konference v Paříži.

³⁷ Hana Ritchie, „Who has contributed most to global CO₂ emissions?“, Our World in Data, naposledy upraveno 1. října 2019, <https://ourworldindata.org/contributed-most-global-co2>.

³⁸ „Úloha Rady“, Rada Evropské unie, <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/presidency-council-eu/> (staženo 8. června 2020).

³⁹ Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (BMU), „Klimaschutzziele und Instrumente“, in *Klimaschutz in Zahlen* (Frankfurt am Main: Zarbock, 2019): 16, <https://www.bmu.de/publikation/klimaschutz-in-zahlen-2019/> (staženo 25. června 2020)

⁴⁰ „Zelená dohoda pro Evropu“, Evropská rada, <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/green-deal/> (staženo 26. června 2020).

⁴¹ Susanne Dröge, Teresa-Sophie Schrader, „Zurück in die Zukunft? Die internationale Klimapolitik 2021“, *SWP-Aktuell*, č. 13, únor 2021, 2, <https://www.swp-berlin.org/publikation/zurueck-in-die-zukunft-die-internationale-klimapolitik-2021/> (staženo 17. února 2021).

⁴² „Wie arbeitet das Ministerium?“, Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (BMU), <https://www.bmu.de/ministerium/aufgaben-und-struktur/> (staženo 12. června 2020).

Spolková vláda tehdy předpokládala snížení emisí do roku 2050 o 85 až 90 %. V listopadu 2016 vznikl po měsících příprav a sbírání návrhů opatření plán na ochranu klimatu tzv. *Klimaschutzplan 2050*. SRN tak byla jednou z prvních zemí, která předložila svoji dlouhodobou strategii pro ochranu klimatu na základě Pařížské dohody. Jde o strategii pro modernizaci hospodářství, přeorientování na obnovitelné zdroje energií a celkově o transformaci nejen technologií, ale i společnosti a kultury. Plán zahrnuje obecné cíle ve všech sektorech od energetického, přes průmysl až po lesnictví, neobsahuje však konkrétní postupy, jak cílů dosáhnout. Na jeho základě dále měly vznikat konkretizované programy, první v roce 2018.⁴³

Německo, jakožto vůdčí průmyslová země a hospodářsky nejsilnější členský stát EU, cítí za ochranu klimatu zvláštní odpovědnost. Emise CO₂ per capita jsou v SRN nad evropským a dokonce i světovým průměrem.⁴⁴ Aby bylo do poloviny 21. století dosaženo emisní neutrality, měly by být do roku 2030 emise skleníkových plynů v Německu sníženy o 55 % v porovnání s výchozím rokem 1990, kdy Německo vyprodukovalo 1.248 milionů tun CO₂.⁴⁵

Následující tabulka obsahuje hodnoty emisí skleníkových plynů v milionech tun vyprodukované v jednotlivých sektorech hospodářství, na které se *Klimaschutzplan 2050* zaměřuje a předpokládané snížení těchto hodnot do roku 2030 v milionech tun i v procentech. Lze díky ní porovnat hodnoty emisí v letech 1990 a 2019.

Sektor	1990 (v milionech tun CO ₂) ¹	2019 (v milionech tun CO ₂) ²	2030 (v milionech tun CO ₂) ¹	2030 (snížení v % oproti 1990) ¹
Energetika	466	254	175 – 183	62 – 61 %
Stavebnictví	209	122	70 – 71	67 – 66 %
Doprava	163	163	95 – 98	42 – 40 %
Průmysl	283	188	140 – 143	51 – 49 %
Zemědělství	88	68	58 – 61	34 – 31 %
Ostatní	39	10	5	87 %
Celkový součet	1.248	805	543 – 562	56 – 55 %

¹ Klimaschutzplan 2050

² dle dat DEBRIV, Informationen und Meinungen, 05/20

⁴³ Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (BMU), *Klimaschutzplan 2050; Klimaschutzpolitische Grundsätze und Ziele der Bundesregierung* (Frankfurt am Main: Zarbock, 2016), 6–7.

⁴⁴ Ve světě se průměrně vyprodukuje 5 tun emisí CO₂ per capita za rok. V SRN vyprodukuje průměrný člověk 10 tun CO₂ za rok, čímž se ve světovém žebříku řadí na 11. místo. Největšími producenty emisí CO₂ na jednoho obyvatele jsou ropné velmoci; 1. Katar (49 tun CO₂), 2. Trinidad a Tobago (30 tun CO₂), 3. Kuvajt (25 tun CO₂). Hannah Ritchie a Max Roser, „Per capita CO₂ emissions“, data z roku 2017, Our World in Data, <https://ourworldindata.org/co2-emissions> (staženo 14. června 2020).

⁴⁵ BMU, *Klimaschutzplan 2050*, 7.

Mezi lety 1990 a 2019 došlo ke značnému snížení emisí ve všech zmíněných sektorech. Hodnoty energetického sektoru jsou však jednoznačně nejvyšší. Také proto se SRN odhodlala k dalšímu ambicióznímu kroku, který v následujících letech zajistí proměnu a další změny při výrobě elektrické energie. Pokud má snížit své emise skleníkových plynů do roku 2030 o cílových 55 %, ke kterým se v rámci Pařížské dohody o změně klimatu zavázala, musí emise v tomto sektoru v porovnání s výchozím rokem 1990 snížit až o 62 %, v roce 2018 došlo ke snížení o 31,4 %.⁴⁶ Organizace pro ochranu klimatu a životního prostředí, odbory se konečně dočkaly a v SRN se začalo jednat o ukončení těžby uhlí a jeho následného spalování v uhelných elektrárnách.

⁴⁶ „Treibhausgas-Emissionen in Deutschland“, Umweltbundesamt, 6. července 2020, <https://www.umweltbundesamt.de/daten/klima/treibhausgas-emissionen-in-deutschland#emissionsentwicklung-1990-bis-2018> (staženo 30. října 2020).

4. Konec uhelného průmyslu

Spalování uhlí je vedle ropy nejrozšířenější způsob získávání energie. Uhlí je dostupné po celém světě a jeho těžba a následné spalování v uhelných elektrárnách je osvědčeným a spolehlivým způsobem získávání energie již od průmyslové revoluce, zároveň je i jedním z nejlevnějších. Průmyslová revoluce zajistila hospodářský růst, ale odstartovala znečišťování ovzduší. Pokračování ve spalování fosilních paliv jako za současného stavu, zaručuje další růst emisí a tím pádem i růst průměrné teploty nad hraniční 2 °C.⁴⁷

Na COP21 v Paříži byl ustanoven cíl emisně neutrální planety do konce 21. století, který se dle vědců nenaplní, bude-li se stále produkovat stejně nebo více emisí skleníkových plynů. Energetická přeměna též známá pod německým názvem *Energiewende*, je nutná na celosvětové úrovni a země, kterým se podaří přechod na nízkoemisní zdroje energie, by měly ostatním pomoci ve vývoji mechanismů a přizpůsobení se novým technologiím.

Německo je jednou z mála zemí, které se rozhodly pro odklon od jaderné energie a zároveň pro uzavírání uhelných dolů, spaloven a elektráren takřka najednou. Existují země, které mají v plánu odstoupit od uhlí daleko dříve než Německo, například Švédsko do roku 2022 nebo Francie do roku 2023. Podíl energie z uhlí u nich ale dosahuje jen 1 % v prvním a 3 % v druhém případě.⁴⁸

Dle nejaktuálnějších dat společnosti Agora Energiewende v Německu v 1. polovině roku 2020 pocházelo z uhelných elektráren 18 % elektrické energie, z toho 12 % z hnědého a 6 % z černého uhlí (celý energetický mix viz příloha č. 1). V roce 2019 to bylo dohromady 28 % elektrické energie. Důvodem poklesu v 1. polovině roku 2020 byla nižší poptávka elektřiny částečně způsobená pandemií Covid-19, mírnou zimou s dostatkem slunečního záření a přechodem z uhlí na plyn. Ceny za emise CO₂ z plynu v ETS totiž klesají, plyn je méně škodlivý pro klima, zatímco ceny za emise CO₂ ze spalování uhlí zůstávají stejné.⁴⁹ Uhlí je zdroj energie, jehož spalování produkuje největší množství emisí ze všech odvětví energetiky, není tedy divu, že toto odvětví v příštích desetiletích čekají další změny.

Znečištění životního prostředí je však jen jeden úhel pohledu. Uzavírání dolů a uhelných elektráren s sebou nepřinese pouze ušetření několika milionů vypouštěných tun CO₂

⁴⁷ „Das Ende der Kohle unter Dach und Fach bringen“, Mercator Research Institute on Global Commons and Climate Change, MCC Kurzdossier: Kohleausstieg, naposledy upraveno v srpnu 2018, <https://www.mcc-berlin.net/forschung/kurzdossiers/kohle.html> (staženo 14. července 2020).

⁴⁸ „Fragen und Antworten zur „Kohlekommission“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (BMWi), <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/FAQ/Kohlekommission/faq-kohlekommission.html> (staženo 15. července 2020).

⁴⁹ Fabian Hein, „Stromerzeugung im ersten Halbjahr 2020“, Agora Energiewende, 30. června 2020, <https://www.agora-energiewende.de/veroeffentlichungen/default-5ec368c8fd/> (staženo 22. července 2020).

do atmosféry a tím splnění klimatických cílů. Uhelný průmysl má v Německu více než staletou historii. Hospodářství mnoha regionů závisí na těžbě a zpracování uhlí a uhelné podniky jsou tam významnými zaměstnavateli. Konec tohoto odvětví s sebou proto přináší veliké výzvy i v oblasti zřizování nových pracovních míst pro zaměstnance dolů, uhelných elektráren a podniků, kteří o práci přijdou. V Německu bylo v roce 2019 v hnědouhelném průmyslu 20 336 přímých pracovních míst.⁵⁰ Ukončení těžby a provozu uhelných elektráren postihne až 60 000 pracovních míst v dalších odvětvích, které jsou s uhelným průmyslem spjaty.⁵¹

Německé rozhodnutí o ukončení těžby a získávání energie z uhlí je tedy v rámci plnění klimatických cílů posun správným směrem, neboť data, která jsou k dispozici, jasně dokazují, jaký má vliv na množství uvolněných emisí do atmosféry. Jde o fenomén, který budou pravděpodobně dříve či později řešit další průmyslové země a SRN se znovu rozhodla, jít jim příkladem. Spolková vláda sestavila tzv. uhelnou komisi a dala jí prostor pro vytvoření plánu, na jehož základě měla později sestavit Zákon o odchodu od uhlí. Následující kapitoly se věnují sestavení této Komise, její činnosti a uhelným revírům, neboli regionům, do kterých se těžba a zpracování uhlí soustředí.

⁵⁰ „Beschäftigte der Braunkohlenindustrie in Deutschland“, Statistik der Kohlenwirtschaft e.V., stav 9/20, <https://kohlenstatistik.de/downloads/braunkohle/> (staženo 20. října 2020).

⁵¹ Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (BMWi), „Beschäftigung in den Revieren“, in *Abschlussbericht* (Frankfurt am Main: Zarbock, 2019): 52.

4.1. Uhelná komise

Dne 6. června 2018 byla spolkovým kabinetem jmenována *Komise „růst, strukturální změna a zaměstnanost“* (Kommission „Wachstum, Strukturwandel und Beschäftigung“) neboli tzv. Uhelná komise (Kohlekommission), jako poradní grémium Spolkové vlády. Jejím úkolem bylo vypracování akčního programu, který se měl týkat energeticko-politické a klima-politické strukturální změny v SRN. Stěžejními body programu byly:

1. *Vytvoření konkrétních pracovních míst v postižených regionech za spolupráce mezi spolkem, spolkovými zeměmi, obcemi a hospodářskými aktéry.*
2. *Tvorba balíčku nástrojů, které budou podporovat strukturální změny, rozvoj hospodářství, budou sociálně přijatelné a budou chránit klima.*
3. *Investice a podpůrné nástroje v regionech a hospodářských oblastech postižených strukturální přeměnou.*
4. *Opatření, díky kterým bude cíl pro energetický sektor do roku 2030 spolehlivě dosažen, spolu s obsáhlým odhadem následků.*
5. *Vytvořit plán pro postupné redukování a ukončování získávání elektřiny z uhlí, určení konečného data a nutných právních, hospodářských, sociálních, rekultivačně- a strukturálně-politických doprovodných opatření.*⁵²

Zmíněné body jsou dle Komise hlavními kritérii pro úspěšné ukončování získávání energie z uhlí tak, aby byla zajištěna bezpečnost zásobování energie a aby byl přechod udržitelný i hospodárný.⁵³

Komise čítala 28 členů, mezi nimiž byli jak politici, tak vedoucí odborů, členové Greenpeace nebo jiných institucí a organizací zabývajících se ochranou životního prostředí (jmenný seznam členů Komise viz příloha č. 2). Její práce byla podporována spolkovou vládou a doprovázena Komisí státního sekretariátu (Staatssekretärsausschuss) složené ze zástupců ministerstev.⁵⁴ I přes pestré složení Komise napříč politickými i společenskými spektry, měla její činnost dospět ke společnému konsenzu a vytvoření plánu s kroky vedoucími k redukcí a následnému ukončení zásobování elektřiny z uhelných elektráren, uvedení konečného data, předložení návrhů pro růst, rozvoj a pro nová pracovní místa v nejvíce postižených regionech, navrhnout financování zasažených regionů a finanční kompenzaci pro zaměstnance uhelného průmyslu.⁵⁵

⁵² Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (BMWi), „Kommission Wachstum, Strukturwandel und Beschäftigung“, in *Abschlussbericht*, 6.

⁵³ *Ibid.*, 7.

⁵⁴ BMWi, „Kommission Wachstum, Strukturwandel und Beschäftigung“, 6–7.

⁵⁵ „Fragen und Antworten zur Kohlekommission“, BMWi.

První zasedání Komise se uskutečnilo 26. června 2018 v Berlíně a poté ještě 9 krát pravidelně každý měsíc. Dne 25. ledna 2019 se konalo závěrečné zasedání. Mimo těchto zasedání se Komise vydala na návštěvy celkem tří hnědouhelných revírů; Středoněmeckého v září 2018 a Lužického a Rýnského v říjnu 2018, kde členové Komise diskutovali se zástupci jednotlivých zemských vlád a obcí, regionálními podniky, vysokými školami, církví a občanskými iniciativami.⁵⁶

Výsledkem přibližně devítiměsíční práce byla 275 stran dlouhá Závěrečná zpráva tzv. *Abschlussbericht*, shrnující všechny informace týkající se činnosti Komise. Obsah této zprávy byl přijat na závěrečném zasedání Uhelné komise převládající většinou 27 hlasů z celkových 28.⁵⁷

Již 26. září 2019 proběhlo první čtení návrhu Spolkové vlády „Zákona o strukturálním posílení uhelných regionů“ (*Strukturstärkungsgesetz Kohleregionen*). Cílem návrhu zákona bylo převedení strukturálně-politických doporučení Komise, které navrhla vláda 22. května 2019, a vytvoření obsahového a finančního rámce pro strukturální pomoc postiženým regionům v Braniborsku, Severním Porýní-Vestfálsku, Sasku a Sasku-Anhaltsku do roku 2038. Právně zakotvena by měla být finanční pomoc jak stávajícím hnědouhelným revírům, tak i bývalému Helmstedterskému revíru a ostatním strukturálně slabým oblastem, ve kterých se nacházejí černouhelné elektrárny. Celkově je předpokládána pomoc ve výši minimálně 40 miliard eur.⁵⁸

Komise v tomto ohledu navrhla zajišťování 1,3 miliard eur ročně pro strukturálně-politická opatření v postižených regionech v období následujících 20 let, poskytování tzv. *Anpassungsgeld*, tedy peněz k adaptaci či přizpůsobení, pro zaměstnance v uhelném sektoru starší 58 let k důstojnému přechodu do penze, dále navrhla vytvořit nové spolky a úřady, pro zajištění alespoň 5 000 nových pracovních pozic. Co se týká klimatické a energetické politiky, doporučuje plynulé a postupné uzavírání uhelných elektráren i povrchových dolů. K první uzavírací vlně má dojít v roce 2022, dále 2030 a 2032. A elektrárny uzavírané mezi lety 2023 až 2030 by měly být odškodněny. Dále doporučila vystavění přenosných a rozvodných sítí pro energii z obnovitelných zdrojů do roku 2030, ze kterých by mělo pocházet až 65 % energie.⁵⁹ Pro představu z obnovitelných zdrojů v roce 2019 pocházelo 42 % energie a již v první polovině roku 2020 jejich podíl na výrobě energie dosáhl 49 %. Tento nárůst byl mimo jiné způsoben i

⁵⁶ BMWi, „Kommission Wachstum, Strukturwandel und Beschäftigung“, 7.

⁵⁷ Ibid., 117.

⁵⁸ „Regelungen für den Strukturwandel in den Kohleregionen“, Deutscher Bundestag, Textarchiv, 1. Lesung, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2020/kw27-de-kohleausstieg-701804> (staženo 25. října 2020).

⁵⁹ „Was empfiehlt die Kommission?“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (BMW), <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/FAQ/Kohlekommission/faq-kohlekommission.html> (staženo 15. července 2020).

celosvětovou pandemií Covid-19, kvůli které obecně klesla poptávka elektřiny a i cena emisních povolenek za tunu CO₂ tak narostla nad rekordních 30 eur.⁶⁰

Komise zohlednila postupné ukončování provozu uhelných elektráren v období mezi lety 2016 až 2023. Již v rámci Zákona o trhu s elektřinou (Strommarktgesetz) z roku 2016 bylo rozhodnuto o převedení osmi bloků uhelných elektráren ze všech zmíněných revírů do tzv. bezpečnostní pohotovosti (Sicherheitsbereitschaft). Cílem bylo snížení o 12,5 mil. tun CO₂ do roku 2020 (konkrétní elektrárny a data převedení viz příloha č. 4).⁶¹ Postupnému ukončování těžby, uzavírání hnědouhelných elektráren a potažmo konci získávání elektřiny z uhlí by se však měl věnovat další samostatný zákon – Zákon o odchodu od uhlí (*Kohleausstiegsgesetz*). Dne 15. ledna 2020 proběhlo jednání kancléřky se spolkovými ministry (Scholz, Altmaier, Schulze, Braun) a ministerskými předsedy „uhelných“ spolkových zemí (Woidke, Laschet, Kretschmer, Haseloff) známé jako *Bund- Länder Einigung*. Obsahem jednání byla dohoda plánu o postupném ukončování provozu uhelných elektráren (seznam plánovaného ukončování provozu viz příloha č. 5) a dalších bodů týkajících se například odškodnění jak zaměstnancům uhelných elektráren a dolů, tak energetickým podnikům nebo zákaz těžby z povrchového dolu v Hambašském lese. Spolková vláda předložila ministerským prezidentům spolkových zemí tento plán a ti ho přijali.⁶²

4.2. Černé uhlí

Před kapitolami, které poskytují přehled o hnědouhelných revírech a nastiňují jejich možné směřování do budoucna, je vhodné zmínit také černé uhlí, jehož se Závěrečná zpráva Komise týká také. Těžba černého uhlí byla v SRN ukončena 21. prosince 2018, kdy byl uzavřen poslední černouhelný důl Prosper-Haniel ve městě Bottrop. O ukončení těžby rozhodl stát 7. února 2007 spolu se spolkovými zeměmi Severním Porýním-Vestfálskem a Sárskem, ve kterých byla těžba černého uhlí soustředěna, a s těžebními společnostmi RAG AG a IG BCE. Nešlo primárně jen o ukončení těžby, rozhodlo se především o ukončení subvencí, které těžbu černého uhlí v SRN umožňovaly.⁶³ Ta je totiž kvůli geologickým podmínkám dražší než

⁶⁰ Hein, „Stromerzeugung im ersten Halbjahr 2020“.

⁶¹ BMWi, „Klimapolitische Ausgangslage“, in *Abschlussbericht*, 25.

⁶² „Bund-/Länder-Einigung zum Kohleausstieg“, Die Bundesregierung, tisková zpráva, 16. ledna 2020, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/bund-laender-einigung-zum-kohleausstieg-1712774> (staženo 29. srpna 2020).

⁶³ „Beendigung des subventionierten Steinkohlenbergbaus in Deutschland“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (BMWi), <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Artikel/Energie/kohlepolitik.html> (staženo 1. listopadu 2020).

import.⁶⁴ V posledním roce těžby se vytěžilo ještě 2,6 milionu tun černého uhlí,⁶⁵ od té doby je černé uhlí do SRN importováno. Největším dodavatelem je Rusko, následované USA, Kanadou, Kolumbií a Austrálií.⁶⁶ V roce 2019 bylo do Německa importováno 42,2 mil. tun černého uhlí, v roce 2018 to ještě bylo 47 mil. tun.⁶⁷ Důvodem k poklesu je větší využívání obnovitelných zdrojů energie, snižující se ceny plynu a vyšší ceny za emise CO₂ z uhlí v rámci ETS (viz kapitola 2. 2.).⁶⁸

Na rozdíl od hnědého uhlí, které po plánovaném ukončení těžby v roce 2038 nemá být k výrobě energie využíváno vůbec, se černé uhlí nyní stále ještě využívá v uhelných elektrárnách k výrobě elektřiny a v ocelářském průmyslu. V roce 2017 bylo na území SRN v elektrárnách 81 aktivních bloků na bázi černého uhlí s výkonem 22,7 GW. Nyní jsou rozprostřeny po celém území SRN, nejvíce se jich nachází v Porúří, Sársku, Bádensku-Württembersku a na severu při pobřeží.⁶⁹

V Porúří byl nakonec ještě dne 30. května 2020 zahájen provoz nové černouhelné elektrárny Datteln 4. Elektrárna o výkonu 1 052 MW (netto) má nahradit uzavřené bloky 1–3 bývalé elektrárny Datteln a další elektrárny v Porúří.⁷⁰ Její uvedení do provozu obhajoval ministr Altmaier nutností zabezpečit dodávky energie v době, kdy SRN odstupuje i od jaderné energie. Zároveň je lepší uzavírat staré elektrárny, které do ovzduší uvolňují více emisí CO₂ a uvést do provozu Datteln 4,⁷¹ která je dle energetického podniku Uniper, který ji vlastní, nejekologičtější a nejvýkonnější elektrárnou v Německu. I přesto otevření Datteln 4 doprovázely protesty ekologických organizací a dalších odpůrců, mezi kterými byli i bývalí

⁶⁴ Umweltbundesamt, „Ökonomische Aspekte“ in *Daten und Fakten zu Braun- und Steinkohle*, Hintergrundbericht, (prosinec 2017): 24, https://www.umweltbundesamt.de/sites/default/files/medien/1410/publikationen/171207_uba_hg_braunsteinkohle_bf.pdf (staženo 1. listopadu 2020).

⁶⁵ „Beendigung des subventionierten Steinkohlenbergbaus in Deutschland“, BMWi.

⁶⁶ Umweltbundesamt, „Energiewirtschaftliche Aspekte“, in *Daten und Fakten zu Braun- und Steinkohle*, 14.

⁶⁷ Verein der Kohleimporteure, „Importkohlemarkt auf einen Blick“, in *Jahresbericht 2020: Fakten und Trends 2019/20*, Druckhaus Gera, 2020, 2, <https://www.kohlenimporteure.de/publikationen/jahresbericht-2020.html> (staženo 1. listopadu 2020)

⁶⁸ Vera Eckert, „Germany’s 2019 hard coal imports fell 14,7 %: importers“, *Reuters*, 17. ledna 2020, <https://www.reuters.com/article/us-germany-coal-vdki-idUSKBN1ZG1IS> (staženo 3. listopadu 2020).

⁶⁹ BMWi, „Perspektiven für bestehende, neue und zukunftssichere Arbeitsplätze“, in *Abschlussbericht*, 81.

⁷⁰ Uniper, „Allgemeine Informationen zum Neubauprojekt Kraftwerk Datteln“, in *Hintergrundbericht Umweltmonitoring – Umweltmonitoring für das neue Kraftwerk Datteln 4*, s. 6, <https://www.uniper.energy/de/datteln-4>. (staženo 7. listopadu 2020).

⁷¹ „Mitglieder der Kohlekommission fühlen sich betrogen“, *Zeit online*, 21. ledna 2020, <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2020-01/kohleausstieg-kohlekommission-bundesregierung-kompromiss> (staženo 10. listopadu 2020).

horníci, z nichž někteří, dle německé televizní stanice WDR, otevření elektrárny, kde je spalováno uhlí z Ruska a Kolumbie, považují za provokaci.⁷²

K uzavírání ostatních černouhelných elektráren i nové Datteln 4 by mělo postupně také docházet. Některé by se stále mohly využívat v energeticko-hospodářském průmyslu, například po změně paliva z černého uhlí na plyn. Výhodou těchto míst je dobré dopravní spojení, přístup k elektrickým, tepelným i vodovodním sítím a již vyřízená odpovídající právní povolení.⁷³

⁷² „Proteste gegen den Start von Kraftwerk Datteln 4“, WDR, 30. května 2020, <https://www1.wdr.de/nachrichten/datteln-vier-ans-netz-100.html> (staženo 10. listopadu 2020).

⁷³ BMWi, „Perspektiven für bestehende, neue und zukunftssichere Arbeitsplätze“, in *Abschlussbericht*, 81.

4.3. Hnědouhelné revíry

Oblasti, kterých se závěrečná zpráva Uhelné komise převážně týká, jsou 4 hnědouhelné revíry, jejichž geografické vymezení bylo odhlasováno v roce 2017 Spolkovým ministerstvem hospodářství a postiženými spolkovými zeměmi. Jde o Lužický, Středoněmecký, Helmstedterský a Rýnský revír (základní charakteristika revírů viz příloha č. 3).⁷⁴

4.3.1. Lužický revír

Rozkládá se na území spolkových zemí Sasko a Braniborsko. Uhelný průmysl byl a je pro hospodářství v oblasti historicky velmi významný. Od roku 2016, kdy veškeré uhelné bohatství regionu koupila od firmy Vattenfall společnost EPH (Energetický a průmyslový holding a. s.), patří zdejší povrchové doly i uhelné elektrárny jejímu dceřinému podniku LEAG (Lausitz Energie Bergbau AG), který je největším východoněmeckým energetickým podnikem a s osmi tisíci zaměstnanci přímo v těžebním a energetickém průmyslu také největším privátním zaměstnavatelem v regionu. Podnik spravuje povrchové doly Welzow-Süd, Nochten, Jänschwalde a Reichenwalde, ve kterých bylo v roce 2019 celkem vytěženo 52 milionů tun surového uhlí. Pro srovnání v roce 1989 to bylo 195,1 milionu tun. K postupnému tlumení těžby docházelo po znovusjednocení Německa z důvodu klesající poptávky. Tím z regionu odešla i část kvalifikované pracovní síly.⁷⁵

Vedle energetiky jsou dalšími důležitými odvětvími chemický, potravinářský, sklářský, papírenský a strojírenský průmysl. V posledních letech se začíná rozvíjet i turismus (Görlitz, Lužická jezera), překážkou v jeho rozvoji je však špatné spojení s okolními metropolemi. Region je také potřeba zatraktivnit pro mladé kvalifikované síly, které jsou esenciální pro rozvoj v oblasti udržitelného hospodářství. K tomu bude zapotřebí zajištění sociální infrastruktury, širší nabídka možností pro trávení volného času a v neposlední řadě rozšíření vzdělávacích možností podniku LEAG,⁷⁶ který v současné době nabízí šest učebních oborů a dva duální studijní plány.⁷⁷ Výhodou je blízkost univerzitních měst Drážďan a Chotěbuzi, které mají předpoklady pro rozvoj v oblastech energetiky, mobility, zdraví, turismu apod.

V Lužickém revíru se daří postupná rekultivace a navrácení pro region typické krajiny. V roce 2015 byla ukončena těžba v povrchovém dolu Cottbus-Nord, který byl proměněn

⁷⁴ BMWi, „Kommission für Strukturwandel, Wachstum und Beschäftigung“, 10.

⁷⁵ LEAG – Die Lausitzer Energie, <https://www.leag.de/de/unternehmen/> (staženo 30. října 2020).

⁷⁶ BMWi, „Perspektiven für bestehende, neue und zukunftssichere Arbeitsplätze“, 74–75.

⁷⁷ LEAG, Unternehmen, *Bergbau, Energie und Service - Zahlen und Fakten 2019*, s. 3, <https://www.leag.de/de/news/downloads/> (staženo 1. listopadu 2020).

v jezero Cottbuser Ostsee. Roku 2024 by měla být z provozu odstavena uhelná elektrárna Jänschwalde. Přesto ještě v roce 2020 dojde k přesídlování obyvatelstva z vesnice Mühlrose, patřící k obci Trebendorf, odkud má uhlí těžit povrchový důl Nochten a zásobovat jím uhelnou elektrárnu Boxen, která by měla být v provozu až do roku 2038.⁷⁸

Aby byla strukturální přeměna úspěšná, bude zapotřebí spolupráce spolkových zemí Saska a Braniborska i zapojení Spolkové vlády. Důležité bude též zapojení dalších iniciativních společností, spolků a sociálních partnerů. Například iniciativa *Innovationsregion Lausitz GmbH* (IRL) podporuje podniky ve vývoji nových produktů a otevírání nových trhů, tak aby se staly více nezávislými na hnědouhelném průmyslu.⁷⁹

4.3.2. Helmstedterský revír

Helmstedterský revír leží na východě spolkové země Dolní Sasko v okrese města Helmstedt. V současné době se zde nenachází žádný aktivně využívaný hnědouhelný povrchový důl ani uhelná elektrárna. Krajina po pěti povrchových dolech – Helmstedt/Wulfersdorf, Treue, Schöningen a Alversdorf je ve fázi rekultivace. Naposledy se zde uhlí těžilo v roce 2016 v povrchovém dolu Schöningen. Poslední uhelná elektrárna Buschhaus byla od června 2016 do září 2020 v tzv. stavu bezpečnostní pohotovosti (Sicherheitsbereitschaft⁸⁰). Revír čelí do budoucna výzvě v podobě znovuoobnovování krajiny a hledání nových odvětví s potenciálem, aby mohl snížit svoji závislost na okolních průmyslových centrech. Oblast je významná svými rozlehlými a neosídlenými plochami, které mohou být lákavé pro nově příchozí průmysl a tím i podnikatele. Výhodou pro výstavbu nových udržitelných zařízení na výrobu energie a její uskladnění představuje, tak jako v jiných hnědouhelných revírech, již existující rozvodná elektrická síť.⁸¹

⁷⁸ „Hausbau für Umsiedler aus Mühlrose kann im Juli starten“, LEAG, 14. července 2020, <https://www.leag.de/de/news/details/hausbau-fuer-umsiedler-aus-muehlrose-kann-im-juli-starten/> (staženo 1. listopadu 2020).

⁷⁹ BMWi, „Perspektiven für bestehende, neue und zukunftssichere Arbeitsplätze“, 76.

⁸⁰ Jde o jeden z mechanismů, přijatých v rámci Zákona o trhu s elektřinou (Strommarktgesetz) z 23. června 2016, který má ručit za dostatek elektřiny. Vybráno bylo 8 bloků hnědouhelných elektráren, které po ukončení provozu zůstanou po dobu 4 let ve stavu bezpečnostní pohotovosti, aby mohly být v případě nouze znovu uvedeny do provozu. Jejich odstavení z provozu mělo zajistit dosažení klimatického cíle do roku 2020 a zamezit uvolnění dalších 12,5 milionu tun CO₂ do atmosféry.

„Evaluierung der Braunkohle – Sicherheitsbereitschaft“, BMWi, 2. května 2019, <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Publikationen/Industrie/evaluierung-der-braunkohle-sicherheitsbereitschaft.html> (staženo 2. listopadu 2020).

⁸¹ BMWi, „Perspektiven für bestehende, neue und zukunftssichere Arbeitsplätze“, 73–74.

4.3.3. Středoněmecký revír

Tato důlní oblast se rozprostírá ve spolkových zemích Sasko a Sasko-Anhaltsko. Stále aktivní jsou v oblasti tři povrchové doly Profen, Schleenhain a Amsdorf, ve kterých bylo v roce 2019 vytěženo 14,5 milionu tun surového hnědého uhlí, které je využíváno primárně k výrobě elektřiny a tepla.⁸² Hlavním provozovatelem dolů je společnost MIBRAG (Mitteldeutsche Braunkohlengesellschaft), kterou od roku 2011 vlastní firma EPH. Společnost je významným zaměstnavatelem v oblasti středního Německa. Vedle 2 334 zaměstnanců (k roku 2019)⁸³ pomáhá tvořit pracovní místa i mimo firmu díky množství uzavřených smluv o dodávkách, z nichž je až 65 % uzavřeno v rámci v regionu.⁸⁴

Vedle hnědouhelného průmyslu je významný i průmysl automobilový a chemický, který je v současné době největším zaměstnavatelem v revíru. Revír je tak na hnědouhelném průmyslu méně závislý a má předpoklad, že si s jeho postupným útlumem poradí snáze než například revír Lužický. Do budoucna by se díky své hospodářské síle, nabídce vysoké kvality života i svému kulturnímu bohatství mohl řadit k předním metropolitním regionům Střední Evropy. Díky zázemí tradičních univerzitních a výzkumných pracovišť (Halle, Lipsko, Merseburg) má také potenciál pro inovace a výzkum například v oblastech digitalizace a energetiky.⁸⁵ O regionální rozvoj se stará *Metropolregion Mitteldeutschland*, která svými projekty podporuje ekonomický, sociální i kulturní rozvoj v oblasti.⁸⁶

4.3.4. Rýnský revír

Rýnský revír se nachází ve spolkové zemi Severní Porýní Vestfálsko. Jde o největší hnědouhelný revír v Německu, jeho zásoby tvoří polovinu zásob hnědého uhlí v celém Německu. V roce 2019 se zde vytěžilo 64,8 milionů tun surového uhlí. Společnost RWE AG která provozuje povrchové doly Granzweiler, Hambach a Inden je hlavním energetickým podnikem oblasti.⁸⁷ V roce 2019 zaměstnával 9 785 lidí.⁸⁸

Uhelný průmysl je důležitým a ekonomicky prospěšným sektorem v hospodářství spolkové země. Díky dostatečnému zásobování elektřinou a teplem se v revíru rozvinulo mnoho

⁸² „Braunkohle im Überblick“, Statistik der Kohlenwirtschaft e.V., 4/2020, <https://kohlenstatistik.de/daten-fakten/> (staženo 10. října 2020).

⁸³ „Beschäftigte der Braunkohlenindustrie in Deutschland“, Statistik der Kohlenwirtschaft e.V., 09/20, <https://kohlenstatistik.de/downloads/braunkohle/> (staženo 10. října 2020).

⁸⁴ „Mibrag“, EPH, <https://www.epholding.cz/segmenty/#mining> (staženo 26. října 2020).

⁸⁵ BMWi, „Perspektiven für bestehende, neue und zukunftssichere Arbeitsplätze“, 78–80.

⁸⁶ „Ziele“, Metropolregion Mitteldeutschland, <https://www.mitteldeutschland.com/de/page/ziele> (staženo 29. listopadu 2020).

⁸⁷ DEBRIV, „Rheinisches Revier“, in *Braunkohle in Deutschland – Sicherheit für die Stromversorgung*, 1. října 2017, s. 57, <https://braunkohle.de/media/mediathek/?kategorie=broschueren>. (staženo 1. listopadu 2020).

⁸⁸ „Beschäftigte der Braunkohlenindustrie“, Statistik der Kohlenwirtschaft e.V.

energeticky náročných průmyslových odvětví, které zaměstnávají dalších přibližně 93 tisíc zaměstnanců. Vysoký stupeň propojenosti a závislosti hodnotových řetězců jeden na druhý je zvláštností revíru a odklon od uhelného průmyslu pro něj představí při strukturální přeměně mnoho výzev. Přesto má oproti ostatním hnědouhelným revírům do budoucna řadu výhod. Například centra Cáchy a Mönchengladbach s akademickými institucemi a blízkost center sousedního Porýní (Kolín, Düsseldorf, Leverkusen, Bonn). Je též vybaven dobrou energetickou infrastrukturou a dobrým dopravním spojením. To vše má potenciál pro další rozvoj za využití inovativních technologií a ještě větší propojení oblasti s okolními aglomeracemi. Již nyní je etablován energetický management, jehož konkrétním příkladem je vybudování kampusu pro nízkouhlíkové technologie do energeticky náročných průmyslů. Strukturální rozvoj má v Rýnském revíru na starosti *Zukunftsagentur Rheinisches Revier*, která se stará ve spolupráci se státem a spolkovými zeměmi o rozvoj tam, kde má region své silné stránky.⁸⁹

⁸⁹ BMWi, „Perspektiven für bestehende, neue und zukunftssichere Arbeitsplätze“, 77–78.

5. Zákon o odchodu od uhlí

Dne 3. července 2020 proběhlo ve Spolkovém sněmu druhé a třetí čtení návrhu *Zákona o redukcí a ukončení získávání elektrické energie z uhlí* neboli *Zákona o odchodu od uhlí* (Kohleausstiegsgesetz), který byl většinou 314 hlasů schválen, proti bylo 237 poslanců a tři se zdrželi hlasování. Během jednání Spolkového sněmu byl dále schválen návrh Spolkové vlády *Zákona o strukturálním posílení uhelných regionů* (Strukturstärkungsgesetz Kohleregionen), který podpořily strany CDU/CSU, SPD i strana Bündnis 90/Die Grünen, proti byly strany FDP a AfD, strana Die Linke se zdržela hlasování. Navrženo a odmítnuto bylo několik pozměňovacích návrhů k oběma zákonům.⁹⁰

Jednání Spolkového sněmu zahájil, po uvedení předsedou Spolkového sněmu Dr. Wolfgangem Schäuble, ministr hospodářství Peter Altmaier svou pozitivní a náruživou řečí, v níž hodnotil balíček zákonů, se kterými vláda přichází, jako spravedlivý, hospodářsky rozumný, sociálně vyvážený a spolehlivý. Připomněl, že po méně než 10 letech, kdy se Německo rozhodlo do roku 2022 zcela opustit jadernou energetiku, přichází s dalším ambiciózním krokem, se kterým však nejsou všichni zcela ztotožnění. K tomu dodal, že ani před přijetím zákona o odklonu od jádra s ním nesouhlasili všichni, ale v období od jeho přijetí doposud toho bylo mnoho dosaženo. Cílem ukončení uhelného průmyslu je dle Altmaiera to, aby byly blahobyt a silné stránky německého hospodářství v souladu s klimatickou politikou a udržitelností a tomuto cíli by se s přijetím zákonů měla SRN přiblížit o další krok blíže.⁹¹

Připustil, že se mnoho lidí může cítit v ohrožení ztráty zaměstnání a určité životní úrovně svých rodin, zároveň ale dodal, že se v uhelném i ocelářském průmyslu historicky poprvé podařilo strukturální změnu natolik utlumit, že nová pracovní místa vznikají ještě předtím, než ta stará zaniknou a tak se má i nadále pokračovat. Počítá se s investicemi až 40 miliard eur během následujících 20 let pro postižené regiony, především Lužický, Středoněmecký a Rýnský revír.⁹²

Altmaier mluvil i o druhé straně věci a kritice toho, že k uzavření uhelných elektráren a dolů dojde příliš pozdě. Jeho odpovědí byla nutnost garantovat bezpečnost zásobování energií, která je prioritou, a také dostupnou cenu energií, která by neměla dále růst a do budoucna by se

⁹⁰ „Bundestag beschließt das Kohleausstiegsgesetz“, Deutscher Bundestag, Shrnutí schvalování zákona o odchodu od uhlí Spolkovou vládou, Textarchiv, 2./3. Lesung, 3. Července 2020, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2020/kw27-de-kohleausstieg-701804> (staženo 25. října 2020).

⁹¹ Deutscher Bundestag, „Peter Altmaier“, *Stenografischer Bericht, 19. Wahlperiode, 171 Sitzung (Plenarprotokoll 19/171)*, Berlin, 3. července 2020, 21386 (B) – 21386 (D), <https://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/19/19171.pdf#P.21403> (staženo 30. listopadu 2020).

⁹² Ibid., 21386 (D).

naopak měla přiblížit průměrným cenám energií v EU. Uznal také, že pokud tržní síla dokáže, že k odchodu od uhlí může dojít dříve, nebude tomu Spolková vláda bránit. Naznačil i možnost, že by k tomu mohlo dojít již v roce 2035, zákon je ale garancí, že tomu tak bude nejpozději v roce 2038.⁹³

5.1. Přístup jednotlivých politických stran

Následující kapitoly se věnují postoji jednotlivých frakcí Spolkového sněmu k přijímaným zákonům. Jsou v nich shrnuty výstupy poslanců jednotlivých stran během druhého a třetího čtení Zákona o odchodu od uhlí a Zákona o strukturálním posílení uhelných regionů.

5.1.1. CDU/CSU

Frakce Křesťansko-demokratické a Křesťansko-sociální unie (Christlich Demokratische Union Deutschlands a Christlich-Soziale Union; dále jen CDU/CSU) Zákon o odchodu od uhlí podporuje a den, kdy vstoupí v platnost, považuje za historický milník. Za důležitá témata považuje bezpečnost zásobování elektřinou, podporu a odškodnění uhelných podniků, rozvoj obnovitelných zdrojů a navýšení kapacit plynu. Věří, že odchod od uhlí značně přispěje k národním klimatickým cílům do roku 2030. S balíčkem zákonů je strana spokojená a je na něj i náležitě pyšná. Předpokládá, že postiženým regionům finanční pomoc pomůže v podpoře investic, výstavbě hospodářské i dopravní infrastruktury, ochraně životního prostředí a revitalizaci krajiny po pozemních dolech, stejně jako při tvorbě nových pracovních míst na úřadech a v jiných zařízeních.⁹⁴

Poslanec Ulrich Lange ve své řeči ve Spolkovém sněmu shrnul dosavadní počiny ve spojitosti s odchodem od uhlí. Německo se aktivně podílí na politice ochrany klimatu, podporuje strukturální přeměnu v postižených regionech a dává tím lidem perspektivu do budoucna.⁹⁵

Dr. Joachim Pfeiffer, mluvčí frakce CDU/CSU v hospodářsko- a energeticko-politických otázkách obhajoval postup Spolkové vlády při tvorbě návrhu obou zákonů a dodal, že díky nim mohou být plánované klimatické cíle dokonce překonány. Cílem zákonů je zajištění dostupné ceny elektřiny, pracovních míst, rozvoje obnovitelných zdrojů a dalších. Aby toho všeho mohlo být dosaženo, bylo nutné vytvořit takové zákony, které budou SRN směřovat správným směrem

⁹³ Deutscher Bundestag, „Peter Altmaier“, *Plenarprotokoll 19/171*, 21386 (D).

⁹⁴ „Der Schlüssel für einen erfolgreichen Umbau der Energieversorgung“, CDU/CSU, Carsten Linnemann, 3. března 2020, <https://www.cducsu.de/presse/pressemitteilungen/der-schluessel-fuer-einen-erfolgreichen-umbau-der-energieversorgung> (staženo 30. Listopadu 2020).

⁹⁵ Deutscher Bundestag, „Ulrich Lange“, *Plenarprotokoll 19/171*, 21403 (B).

k dosažení všech již mnohokrát zmíněných cílů. Pfeiffer si je jist, že nově vytvořené zákony představují to nejlepší nejen pro postižené regiony a jejich úspěšnou strukturální přeměnu, ale i pro zaměstnance, klima, zajištění dostatku elektřiny a redukci emisí CO₂. Vysvětlil například, jak by měl fungovat inteligentní podpůrný program, který by měl podporovat rozšiřování obnovitelných zdrojů a současně výměnu paliva například v černouhelných elektrárnách nebo elektrárnách na kombinovanou výrobu tepla a elektrické energie (*Kraft-Wärme-Kopplung*). Ty díky tomu nebudou převedeny do stavu bezpečnostní pohotovosti, což ušetří peníze, zamezí další růst cen elektřiny a podpoří pokles emisí.⁹⁶

5.1.2. SPD

Sociálně-demokratická strana Německa (*Sozialdemokratische Partei Deutschlands*; dále jen SPD) oba zákony plně podporuje a věří, že se díky nim Německu podaří naplnit klimatické cíle a současně zajistit bezpečné dodávky energie a strukturální přeměnu uhelných regionů. Obhajuje nemožnost urychlit ukončování provozu uhelných elektráren příliš brzy nebo dokonce hned, neboť jejich provozovatelé mají platná provozní povolení, proto mají právo na pokračování v provozu. K tomu potřebuje SRN čas na zajištění dalších zdrojů energie, především těch obnovitelných a na tvorbu nových pracovních míst.⁹⁷

Za SPD před Spolkový sněm předstoupila Claudia Moll, která projevila pochopení oběma přístupům k odchodu od uhlí. Sociální demokraté považují za důležité zadržet postižené regiony a podporují tvorbu nových a dobře placených pracovních míst, které v revírech udrží mladou generaci a zaručí jim perspektivní budoucnost. Podporují tedy finanční pomoc postiženým regionům a zaměstnancům, kteří léta zajišťovali dodávky energie. Podle Moll si za to vysloužili respekt a také jistotu, že jim stát v této situaci pomůže.⁹⁸

Bernd Westphal ve své řeči také vyjádřil respekt a uznání lidem v uhelném průmyslu. Vedle toho ale chápe a podporuje nutnost přijetí zákona, aby bylo dosaženo klimatických cílů. SPD je pro investování do nových technologií, zřizování nových pracovních míst a posilování infrastruktury a modernizace postižených regionů.⁹⁹

Dr. Matthias Miersch připomněl, že není vhodné srovnávat situaci SRN a jiných zemí, například Francie v souvislosti s uhelným průmyslem, neboť právě Francie sází na jadernou energetiku a proto může ukončit provoz těch pár uhelných elektráren, které má, velice rychle. Také obhajoval finanční pomoc, která bude v příštích 20 letech postiženým regionům

⁹⁶ Deutscher Bundestag, „Dr. Joachim Pfeiffer“, *Plenarprotokoll 19/171*, 21393 (D).

⁹⁷ „Kohleausstieg“, SPD, <https://www.spd.de/aktuelles/kohleausstieg/> (staženo 5. prosince 2020).

⁹⁸ Deutscher Bundestag, „Claudia Moll“, *Plenarprotokoll 19/171*, 21401 (D) – 21402 (B), 3.

⁹⁹ Deutscher Bundestag, „Bernd Westphal“, *Plenarprotokoll 19/171*, 21396 (D)–21397 (C).

poskytnuta a stál si za tím, že Spolková vláda při tvorbě zákona dodržela kvóty na ukončování provozu elektráren v letech 2022 až 2030 navržených Komisí.¹⁰⁰

5.1.3. FDP

Svobodná demokratická strana (Freie Demokratische Partei; dále jen FDP) hlasovala proti přijímaným zákonům, neboť nesouhlasí s „osamocenou cestou“, jakou se Německo jejich přijetím vydá. Strana zastává názor, že odklon od energie z uhlí, jak je nyní plánován, bude příliš drahý a ve výsledku klima stejně nezachrání. Podporuje cíle ujednané na Konferenci o změně klimatu v Paříži, věří však, že mohou být dosažené jedinečně ve spolupráci s ostatními zeměmi. Chtěla by proto po celém světě zavést jednotnou cenu za každou tunu CO₂, podobně jako tomu je v Evropě s ETS, který pokrývá emise CO₂ napříč sektory a zajišťuje tak redukcí emisí a tím i naplňování cílů. Evropský trh s emisními povolenkami Svobodní demokraté chtějí posílit a rozšířit i na dopravní a tepelný sektor. Nástroje jako celosvětová cena za emise CO₂, dlouhodobé spolehlivé redukční cíle a flexibilita v obchodu s emisními povolenkami považují za správné k dosahování klimatických cílů. Celkový zákaz využívání některých technologií dle FDP není vhodná cesta.¹⁰¹

Poslanec Dr. Lukas Köhler uvedl svoji řeč ve Spolkovém sněmu tím, že dle jeho názoru v Zákoně o odchodu od uhlí nejde o odchod od uhlí, ale o subvence pro provozovatele uhelných elektráren. Kritizuje vysoké odškodné i finanční podpory, které stojí daňové poplatníky miliardy eur. Připomněl úspěšný ETS, díky kterému každý energetický či průmyslový podnik platí za uvolněné emise CO₂ a který určuje horní povolenou hranici emisí CO₂. Množství emisí v atmosféře tedy reguluje tržní hospodářství, nabídka a poptávka. Köhler vysvětluje, že cena za tunu CO₂ v rámci ETS v posledních několika letech rapidně vzrostla, což samo o sobě uhlí z trhu vytlačuje. Problém je dle jeho názoru až příliš drahý zákon.¹⁰²

Dr. Martin Neumann na druhou stranu uznal, že si FDP přeje ukončení uhelné energie a podporuje strukturální rozvoj v postižených oblastech, problém však také viděl v nejasném plánu na financování regionů a uhelných podniků a kritizoval zásahy Spolkové vlády do hospodářství, které dle jeho názoru vždy stojí spoustu peněz. Vládu také obvinil z vedení drahé „symbolické politiky“ ovlivňované „zelenou ideologií“, která pouze uzavírá, ale neuvádí do provozu. Tvrdil, že je nutný silný trh s emisními povolenkami, konkurenceschopné nízkoemisní

¹⁰⁰ Deutscher Bundestag, „Dr. Matthias Miersch“, *Plenarprotokoll 19/171*, 21388 (D)–21389 (C).

¹⁰¹ „Kohleausstieg: smarte Lösungen statt Alleingang“, FDP, <https://www.fdp.de/smart-loesungen-statt-alleingang> (staženo 5. prosince 2020).

¹⁰² Deutscher Bundestag, „Dr. Lukas Köhler“, *Plenarprotokoll 19/171*, 21397 (C)–21398 (C).

vedení energie, bezpečnost dodávek energie a monitoring, hospodářský růst, inovace a privátní investice.¹⁰³

5.1.4. AfD

Za stranu Alternativa pro Německo (Alternative für Deutschland; dále jen AfD) mluvil při prvním čtení Steffen Kotré, člen AfD a od roku 2017 poslanec ve Spolkovém sněmu, a při druhém a třetím čtení Tino Chrupalla, spolupředseda strany. Jejich řeč vyjadřuje postoj k odchodu od uhlí do roku 2038 celé strany AfD. Ta varuje před nestabilními zdroji energie a nutností importů elektřiny ze zahraničí, která nakonec stejně může pocházet z uhlí, takže SRN bude nadále zodpovědná za emise z uhlí, budou pouze přesunuty do jiné země. Dle strany Spolková vláda nenabízí lidem v postižených regionech uspokojivé perspektivy do budoucna. AfD kritizuje také rostoucí ceny elektřiny, které způsobuje stále větší využívání obnovitelných zdrojů energie.¹⁰⁴

Steffen Kotré Spolkové vládě vyčetl řízení energetické politiky a označil ji za nezodpovědnou. Odchod od uhlí je dle jeho názoru v souvislosti s předsevzatými cíli nesmyslný, zničí národní majetek a zajistí růst cen elektřiny i možné výpadky. Svůj odmítavý postoj a zároveň odmítavý postoj celé strany AfD vůči přijímaným zákonům odůvodnil mimo jiné i jeho zanedbatelným významem v mezinárodním měřítku, neboť během toho, co Německo uzavře své uhelné elektrárny, budou jinde v světě stavěny nové.¹⁰⁵

Tino Chrupalla upozornil na problém se zásobováním elektřiny pro v dnešní době čím dál tím více digitální společnost, která bude pro inteligentní technologie potřebovat daleko více elektřiny, kterou dle jeho názoru obnovitelné zdroje, ani v případě, že by byla elektřina z nich do SRN exportována ze zahraničí, nepokryjí. Dle jeho slov strana kritizuje příliš brzké rozloučení se s uhlím a v pozměňovacím návrhu zákona navrhuje prodloužení nejméně do roku 2050, tak jak to mimo jiné požadují energetické a průmyslové podniky. Politiku Spolkové vlády shledává jako nezodpovědnou vůči lidem v energetickém sektoru, neboť chybí jistý plán do budoucna, který skutečně zajistí dostatek pracovních míst pro ty, jejichž dosavadní pracovní místa přestanou existovat. Navrhl zřízení tzv. výjimečných hospodářských zón (*Sonderwirtschaftszonen*), které by měly dopomoci k vytvoření nových pracovních míst. Tento návrh mimo jiné podpořila strana FDP. Chrupalla postrádá plán, který bude motivovat mladé

¹⁰³ Deutscher Bundestag, „Dr. Martin Neumann“, *Plenarprotokoll 19/171*, 21389 (D)–21390 (D).

¹⁰⁴ „Kotré: Ein schwarzer Tag für Deutschland – Kohleausstieg beschlossen“, Alternative für Deutschland, <https://www.afdbundestag.de/kotre-ein-schwarzer-tag-fuer-deutschland-kohleausstieg-beschlossen/> (staženo 30. listopadu 2020).

¹⁰⁵ Deutscher Bundestag, „Steffen Kotré“, *Plenarprotokoll 19/171*, 21396 (A)–(C).

lidi, aby neodcházeli z postižených oblastí pryč (mluví hlavně o Lužickém revíru), ale zůstali a měli šanci uplatnit se.¹⁰⁶

5.1.5. Bündnis 90/Die Grünen

Frakce Spolkového sněmu Bündnis 90/Die Grüne (dále strana Zelených) 3. května 2020 hlasovala proti Zákonu o odklonu od uhlí, hlasovala ale pro Zákon o strukturálním posílení uhelných regionů. Důvodem pro odmítnutí prvního ze zmíněných zákonů byl hlavně rozpor mezi názory frakce a vládou vytvořeným zákonem, který se dle ní v mnohém s návrhy Komise rozchází. Přála by si co nejrychlejší ukončení těžby a provozu uhelných elektráren, nejlépe do roku 2030 a s tím i postupné uzavírání mezi lety 2022 a 2030.¹⁰⁷

Předsedkyně strany Annalena Baerbock nesouhlasila s tím, že by přijetí Zákona o odklonu od uhlí bylo historickým okamžikem. Kritizovala ho jako Zákon zaručující dalších 18 let provozu uhelných elektráren a vysvětlila, proč hlasovala proti návrhu.

Prvním důvodem bylo smazání revizní klauzule pro rok 2023. Komise navrhla roky 2022, 2023, 2026, 2029 a 2032, kdy by měl být přezkoumán průběh odklonu a jeho úspěšnost. Díky pravidelným kontrolám by mohlo být úplného odchodu od uhlí dosaženo dříve než v roce 2038. I samotná vláda připouští možnost odchodu v roce 2035. Strana Zelených však vidí nutnost ukončit provoz uhelných elektráren a těžby uhlí dříve, a to do roku 2030. Dalším důvodem je pokračování těžby z pozemního dolu Garzweiler II a uvedení do provozu černouhelné elektrárny Datteln 4, a to i přes doporučení Komise, aby do provozu nebyla uvedena žádná další uhelná elektrárna. Strana Zelených také přednesla pozměňovací návrh k Zákonu o odklonu od uhlí, který vybízel k postupu dle doporučení Komise a znemožnění otevření elektrárny Datteln 4, návrh však byl odmítnut. V neposlední řadě kritizovala i několika miliardové příspěvky, které by měly být vypláceny uhelným společnostem. Zákon o strukturálním posílení uhelných regionů však strana podpořila, neboť to považuje za správné v souvislosti se zaměstnanci v uhelném průmyslu, protože ochrana klimatu a spravedlnost nejsou protiklady.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Deutscher Bundestag, „Tino Chrupalla“, *Plenarprotokoll 19/171*, 21387 (D)–21388 (B).

¹⁰⁷ „Kohleausstieg“, Bundestagsfraktion Bündnis 90/Die Grünen, <https://www.gruene-bundestag.de/themen/kohleausstieg> (staženo 5. prosince 2020).

¹⁰⁸ Deutscher Bundestag, „Annalena Baerbock“, *Plenarprotokoll 19/171*, 21391 (C) – 21393 (C).

5.1.6. Die Linke

Strana Linke je pro sociálně spravedlivý odklon od uhelné energie, proto je spokojená s tím, že je strukturální přeměna podporována z veřejných prostředků. Caren Lay ve své řeči ve Spolkovém sněmu hovořil o připravenosti obcí, kterých se situace dotýká, spolupodílet se na odchodu od uhlí a strukturální přeměně. Strana Linke byla toho názoru, že pokud by byla lidem přímo zaměstnaným v uhelném průmyslu, kterých se odchod od uhlí bezprostředně dotýká, poskytnuta perspektiva do doby po odchodu od uhlí, neměli by takové obavy a umožnilo by to i odklon ještě před rokem 2038. Strana proto přednesla návrh na vylepšení Zákona o strukturálním posílení uhelných regionů, který měl zajistit garanci příjmu a zaměstnání pracujících v uhelném průmyslu. Místo toho je v zákonu zakotven tzv. příspěvek na přizpůsobení (Anpassungsgeld).¹⁰⁹

Při hlasování o přijetí návrhu Zákona o strukturálním posílení uhelných regionů se Linke zdržela a 3. květen 2020 označila za černý den pro SRN, kdy byla tvořena politika pro uhelné koncerny, ne pro většinu obyvatel Německa. Přijetí Zákona o odchodu od uhlí považuje za porušení Pařížské dohody o změně klimatu a stejně jako strana Zelených považuje za nutné odklonit se od uhlí nejpozději do roku 2030.¹¹⁰

¹⁰⁹ Deutscher Bundestag, „Caren Lay“, *Plenarprotokoll 19/171*, 21398 (D)–21399(B).

¹¹⁰ „Linke: Kein Dorf mehr abbaggern“, Deutscher Bundestag, 3. července 2020, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2020/kw27-de-kohleausstieg-701804>.

6. Veřejné mínění a aktivismus

Na odchod od uhlí je pohlíženo jako na nutný krok Německa při cestě k emisní neutralitě do roku 2050. Z dotazníku institutu *Infratest dimap* z ledna 2019, kdy se řešilo jeho konečné datum, vyplynulo, že si 59 % dotázaných Němců přálo rychlý odklon od uhlí.¹¹¹ Zákon, který Spolková vláda přijala, je přesto kritizován. Veřejnost a akademické i politické kruhy se dělí na jedné straně na ty, kteří tvrdí, že ukončení získávání energie z uhlí probíhá moc pomalu a na úkor ochrany klimatu a na druhé straně na ty, kteří ho shledávají příliš rychlým a kritizují neúplné plány na strukturální proměnu energetického sektoru, zvyšování cen elektřiny, riziko chybějící energie a hrozících výpadků a v neposlední řadě chybějící pracovní místa pro zaměstnance v uhelném průmyslu, kteří dále nenajdou uplatnění ve svém oboru.

V rámci 22. ekonomického panelu *ifo Institutu* byli v únoru 2019 vyzváni profesori ekonomie z německých univerzit k vyjádření se k v té době plánovanému odklonu od uhlí. Někteří byli toho názoru, že německé uzavření uhelných elektráren jako plán k dosažení národních klimatických cílů, nebude mít na mezinárodní úrovni značný účinek, 42 % si nemyslí, že by se díky tomu snížily emise v EU. Většina tento názor obhájuje trhem s emisními povolenkami, který upravuje horní hranici emisí CO₂ v EU, jen málo z nich předpokládá, že se sníží i počet povolenek.¹¹² Naopak připouštějí, že by reakcí některých evropských zemí na pokles emisí v SRN mohlo být spíše uvolňování více emisí. Jen 27 % profesorů věří, že konec uhelného průmyslu v Německu bude mít na emise CO₂ v EU redukující efekt.¹¹³

Příznivci odklonu si myslí, že by díky němu mohlo Německo zaujmout roli průkopníka či leadera, který by šel ostatním zemím příkladem. Pokud se mu totiž jako vysoce průmyslové zemi, kde je podíl uhlí na získávání energie poměrně veliký, podaří jeho nahrazení alternativními zdroji energie a přitom ještě vytvoření nových pracovních pozic nebo alespoň zachování těch starých a posílí tak hospodářství, mohlo by být skutečně modelovým příkladem

¹¹¹ „Mehrheit wünscht sich Braunkohle-Ausstieg“, *Infratest dimap*, průzkum z 22. a 23. ledna 2019, <https://www.infratest-dimap.de/umfragen-analysen/bundesweit/umfragen/aktuell/mehrheit-wuenscht-sich-moeglichst-schnellen-braunkohle-ausstieg/> (staženo 6. prosince 2020)

¹¹² Ke snižování počtu povolenek by však po reformě trhu s emisními povolenkami dojít do budoucna dojít mělo. Od roku 2021 by měl jejich počet (pomyslné víko “cap”) ročně klesat o 2,2 %. Po dlouhém období nízké ceny i pod 20 eur za tunu CO₂ i kvůli pandemii Covid-19 během roku 2020 stoupla.

„EU-Emissionshandel“, Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (BMW), <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Artikel/Energie/emissionshandel.html> (staženo 20. listopadu 2020).

¹¹³ Johannes Blum, Philip Kapitzke a Niklas Potrafke, „Der Kohleausstieg bis 2038 – wie bewerten Ökonomen die Empfehlungen der Kohlekommission?“, *ifo Schnelldienst* 72,č. 6 (2019): 34–35, <https://www.ifo.de/publikationen/2019/aufsatz-zeitschrift/der-kohleausstieg-bis-2038-wie-bewerten-oekonomen-die> (staženo 1. listopadu 2020).

pro ostatní země. Že by se SRN stalo leaderem už nyní, protože určilo přesný rok odstupu od uhlí, věří 31 % dotázaných profesorů, polovina tomuto scénáři nevěří.¹¹⁴

Kritizován je však fakt, že část chybějící elektřiny z uzavřených elektráren bude nevyhnutelně nahrazena importem elektřiny ze zahraničí, především z Polska a Česka a tato elektřina bude pocházet jak z jaderných, tak uhelných elektráren. Německo se tedy na vlastním území vzdá těchto zdrojů energie, čerpat energii z nich ale s velkou pravděpodobností bude nadále. Z dotazovaných profesorů si 22 % myslí, že dále značně vzroste podíl obnovitelných zdrojů energie, 6 % očekává kompenzaci tepelnými elektrárnami, 10 % importy ze zahraničí a až 44 % počítá s kombinací obou zmíněných zdrojů energie. S pravděpodobným poklesem zásob elektřiny je spojen také možný růst jejích cen, s tím počítá až 65 % dotazovaných profesorů, jen 14 % předpokládá, že ceny zůstanou stejné nebo dokonce klesnou.¹¹⁵

V debatě německého programu *Presseclub phoenix* s názvem „Žádné jádro, žádné uhlí: odkud bude v budoucnu pocházet naše elektřina?“ (Keine Kernkraft, keine Kohle: Woher kommt künftig unser Strom?), která proběhla 19. ledna 2020, diskutovali zástupci hospodářské redakce předních německých deníků Rheinische Post, Sächsische Zeitung, Handelsblatt a Süddeutsche Zeitung. Na otázku, odkud se bude v SRN brát elektřina, odpověděl Michael Baumüller, parlamentní korespondent kanceláře hlavního města u Süddeutsche Zeitung, že jistě budou přicházet nové a inteligentnější technologie a možnosti využití bateriových vodíkových úložišť. Spolu s tím ale přiznal, že v současné době v případě, kdy Německu dojde elektřina z vlastních zdrojů, proudí do země energie od sousedních zemí, protože technologie pro uložení zatím chybí. Proto dle něj odpověď na otázku, odkud bude elektřina pocházet, zní, že bude proudit ze sousedních zemí.¹¹⁶

Klaus Stratmann, vedoucí týmu hospodářské politiky v deníku Handelsblatt, v tomto ohledu působil skeptičtěji. Byl toho názoru, že se SRN na sousední země jako průmyslový stát nemůže spoléhat, protože chybí dostatečné propojení rozvodných sítí a i okolní země budou do budoucna odcházet od fosilních paliv. Až se odkloní od těchto spolehlivých zdrojů energie, nebudou svojí elektřinou dotovat Německo.¹¹⁷

Přes všechny zmíněné vady a negativní následky, které odklon od uhlí může mít, je však obecně považován za nevyhnutelný a nutný. Například Franz Peter Lang z Technické

¹¹⁴ Blum, Kapitzke a Potrafke, „Der Kohleausstieg bis 2038“, 35.

¹¹⁵ Ibid., 36–37.

¹¹⁶ Michael Baumüller, „Keine Kernkraft, keine Kohle: Woher kommt künftig unser Strom?“, *Presseclub, phoenix*, 19. ledna 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=Hu535Qpv5pw>, 22:57–24:13 (staženo 20. listopadu 2020).

¹¹⁷ Klaus Stratmann, „Keine Kernkraft, keine Kohle“, 21:05–22:37.

Univerzity v Braunschweigu tvrdí, že je odklon od uhlí z klimatických důvodů nevyhnutelný do té doby, než budou k dispozici technologie, které umožní jeho používání bez uvolňování škodlivých emisí do atmosféry. Problémy, které přinese energetickým podnikům a s uhelnou elektřinou úzce spjatým průmyslovým odvětvím, jsou spojeny především s finančními problémy a nutností přeorientování na jiné zdroje energie, což bude pro desetiletí zajeté monopoly velká výzva i přesto, že by měli být finančně podporováni.¹¹⁸

Problematikou odklonu od uhlí se samozřejmě zabývá environmentální hnutí *Fridays for Future* (dále jen FFF), které si své zastánce našlo hlavně mezi mladými lidmi, kteří vyvíjí morální tlak na politiky a společnost vůbec. Ta dle jejich mínění nemyslí na budoucí generace a nepodniká dostatečné kroky k odvrácení klimatické krize. Samotné hnutí, které má dnes globální dosah, odstartovala v roce 2018 tehdy patnáctiletá Greta Thunberg.¹¹⁹ K demonstracím pod záštitou tohoto hnutí začalo brzy docházet i v Německu. Mladí aktivisté se shromažďovali před spolkovými ministerstvy, kde vláda souběžně projednávala zákony týkající se klimatické politiky. Například 25. ledna 2019, kdy Uhlí komise projednávala uzavření uhelných elektráren, se před budovou sešlo až 10 000 demonstrantů. S výsledným rozhodnutím o ukončení v roce 2038 demonstranti ani hnutí nesouhlasili. Na sociálních sítích a ve vyjádřeních požadovali nejpozději rok 2030. Tehdy dvaadvacetiletá Luisa Neubauer po konečném rozhodnutí Spolkové vlády vyjádřila zklamání z výsledku. Vládě vyčetla, že není v souladu s ochranou klimatu a neodpovídá ani krizi, ve které se lidstvo nachází, ani Pařížské dohodě.¹²⁰ Luisa Neubauer je dnes jednou z hlavních organizátorek FFF v Německu, proto je také jinak nazývána *německou Grétou*. Neubauer se mimo jiné zapojuje i do debat s politickými představiteli a ve svých vyjádřeních motivuje mladé lidi, aby se zajímali o klima, o to co se děje ve světě a podíleli se na změně například zapojením do hnutí.¹²¹

Vedle FFF se o ochranu klimatu a udržitelný rozvoj zajímají i další sdružení, jako je například BUND – Sdružení pro životní prostředí a ochranu přírody Německa (Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, dále jen BUND). Jde o jedno z největších sdružení pro ochranu životního prostředí v SRN.¹²² Po vládě požadovalo odchod od uhlí již několik

¹¹⁸ Blum, Kapitzke a Potrafke, „Der Kohleausstieg bis 2038“, 37.

¹¹⁹ „Who We Are“, Fridays for Future, <https://fridaysforfuture.org/what-we-do/who-we-are/> (staženo 3. července 2020).

¹²⁰ „Zentralstreik am Freitag, dem 25.01.2019 in Berlin anlässlich der entscheidenden Tagung der Kohlekommission“, Fridays for Future, <https://fridaysforfuture.de/25januar/> (staženo 3. července 2020).

¹²¹ „Climate activist Luisa Neubauer: 'how can we turn this anxiety into something constructive?'“, The Guardian, 27. ledna 2021, <https://www.theguardian.com/environment/2021/jan/27/cimate-activist-luisa-neubauer-how-can-we-turn-this-anxiety-into-something-constructive> (staženo 21. února 2021).

¹²² „Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland e. V.“, Nationale Naturlandschaften, <https://nationale-naturlandschaften.de/wissensbeitraege/bund-fuer-umwelt-und-naturschutz-deutschland-e-v> (staženo 17. července 2020).

desetiletí. Zakládající člen sdružení a do roku 2019 jeho předseda Prof. Dr. Hubert Weiger a člen Reiner Priggen byli zároveň i členy Uhelné komise. Dle Sdružení jsou výsledky, které Komise předložila velmi vzdálené od toho, co by bylo potřeba udělat pro úspěšné snižování emisí CO₂. Profesor Weiger i Priggen se i jako členové Uhelné komise vymezili od návrhu uzavřít většinu elektráren až v letech 2035 a 2038 a kritizovali chybějící návrh konkrétnějších kroků na postupné uzavírání do roku 2030. BUND však uznává, že došlo k posunu, který podporuje i přes nedostatky, které výsledný *Kohlegesetz* má, neboť se před lety o odstupu od uhlí pouze mluvilo a dnes existuje zákon s konkrétním datem, po kterém uhelné elektrárny nebudou v provozu. Tlak na vládu, aby uzavřela poslední uhelné elektrárny a doly co nejdříve ze strany BUNDu však neustane. Z vyjádření sdružení zároveň vyplývá, že uzavření posledních elektráren až v roce 2038 není v souladu s Pařížskou dohodou o změně klimatu, protože se Německo ve svých národních příspěvcích zavázalo do roku 2030, snížit emise CO₂ o 55 %, čehož při uzavírání uhelných elektráren za předpokládaného plánu není možné dosáhnout.¹²³

Stejného názoru je i Antje Grothus, ochránkyně přírody a členka Uhelné komise, která proti uhelnému průmyslu bojuje mnoho let. Grothus se spolu s dalšími třemi členy Komise vyhradila proti výsledkům, které Komise ve své Závěrečné zprávě předložila. Nesouhlasili s návrhem konečného data odchodu od uhlí a kritizovali nekonkrétní plán Komise na období mezi lety 2023 až 2030. Dle jejich názoru jde o promarněnou šanci, jak snížit emise CO₂ v energetickém sektoru a dosáhnout národních klimatických cílů. Úspěch vidí alespoň v předložení konkrétního návrhu Spolkové vlády k ukončení provozu mnoha bloků hnědo- i černouhelných elektráren a v zachování Hambašského pralesa.¹²⁴

Začátkem roku 2020 se kritika přesunula i na Spolkovou vládu, která při jednání s ministerskými prezidenty „uhelných“ spolkových zemí předložila plán na postupné ukončování provozu uhelných elektráren. Osm členů Komise vládu osočilo z porušení „uhelného kompromisu“, který Komise vytvořila. Plánu, který byl mezi vládou a spolkovými zeměmi vyjednáno, je vyčítáno, že má být provoz největších uhelných elektráren ukončen až v roce 2038, což vůbec neodpovídá doporučení Komise. Kritizované je i vysoké odškodné uhelných podniků a umožnění dalšího přesídlování vesnic v Rýnském revíru na úkor nových povrchových dolů. Dohoda je z pohledu ochránců přírody, ale i expertů více v zájmu zaměstnanců, uhelných podniků a regionů než v zájmu ochrany klimatu. Členové Komise, kteří tento předložený plán vlády, který má být právně zakotven v Zákoně o odchodu od uhlí,

¹²³ „Kohlekommission: Einstieg in den Ausstieg – aber zu wenig für das Klima“, BUND, <https://www.bund.net/kohle/kohle-ausstieg/kohlekommission/> (staženo 16. července 2020).

¹²⁴ BMWi, „Sondervotum“, in *Abschlussbericht*, 119.

kritizovali, nakonec vládu vyzvali k navrácení se k uhelnému kompromisu, který navrhla Komise.¹²⁵ Vláda se však bránila tím, že Komise sice načrtla cestu odchodu od uhlí, neurčila však přesně, kdy má být jaká elektrárna vyřazena z provozu, proto je převedení návrhů Komise do zákona jedna ku jedné velmi složité.¹²⁶

¹²⁵ „Mitglieder der Kohlekommission fühlen sich betrogen“, *Zeit online*, 21. ledna 2020, <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2020-01/kohleausstieg-kohlekommission-bundesregierung-kompromiss> (staženo 29. října 2020).

¹²⁶ „Der Kohleausstieg wir massiv zur Erreichung der Klimaschutzziele 2030 beitragen“, CDU/CSU, řeč Dr. Andrease Lenze z 6. března 2020, <https://www.cdusu.de/themen/wirtschaft-und-energie-haushalt-und-finanzen/dr-andreas-lenz-der-kohleausstieg-wir-massiv-zur-erreichung-der-klimaschutzziele-2030-beitragen> (staženo 30. října 2020).

7. Je SRN leaderem?

Otázkou nyní zůstává, zda je možné Německo vzhledem k jeho nedávným krokům v oblasti klimatické politiky, označit za leadera, který svým počínáním jde příkladem ostatním zemím a inspiruje je k tomu, aby realizovali podobnou politickou linii. Aby bylo možné na tuto otázku odpovědět, je nutné nejprve definovat pojem *leader*. Anglické slovo *leader* se dá do češtiny přeložit jako *vůdce*. Pro účely této práce bude tento pojem i vzhledem k častému používání jeho anglického znění v češtině, ponechán v anglickém jazyce. Definicí slova *leader* existuje celá řada, tato práce se bude držet té, která vychází z diplomové práce zaměřené na *leadership*, tedy *vůdcovství*, a je jakýmsi shrnutím mnoha dalších definic tohoto pojmu. Za leadera bude považován někdo, kdo „ovlivňuje ostatní a je následován zcela dobrovolně, vědomě a s osobním zaujetím svých následovníků.“¹²⁷

Toto černobílé rozdělení na to, zda je daná země leaderem či nikoliv bude v rámci práce ještě doplněno dle vzoru jedné z prací Vědeckého centra pro sociální výzkum v Berlíně (Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung; dále jen WZB) o čtyři typy politických strategií na: (1) „pohybující se dopředu“ (*Vorangehen/moving first*), (2) „dohánějící“ (*Aufholen/catching up*), (3) „zůstávající v čele“ (*In Führung bleiben/staying ahead*) a (4) „zůstávající pozadu“ (*Zurückbleiben/lagging behind*).¹²⁸

Země, která je v pozici mezinárodního leadera v určité politické oblasti a rozhodne se v ní pro radikální změnu své strategie (*moving first strategy*), ve které není žádný jiný akceptovaný leader, má v případě, že vynaloží vysoké inovativní kapacity, šanci na získání pozice mezinárodního leadera i při této změně, riskuje však neúspěch a ztrátu své pozice. Pokud k radikální politické změně dojde v zemi, která je v této politické oblasti spíše následovatelem (*catching up strategy*), tedy zde již leader existuje, je pro zemi *následovatele* radikální politická změna snazší, neboť jí v transformačním procesu mohou zkušenosti leadera pomoci.¹²⁹

V zemi, která je na pozici leadera v určité oblasti a rozhodne se pro pozvolnou politickou proměnu (*staying ahead strategy*), stačí malé modifikace k tomu, aby si udržela svoji pozici a zároveň motivovala ostatní země k převzetí svého modelu. Poslední možností je země, jejíž strategie je „zůstávání pozadu“ (*lagging behind strategy*). Taková země je v určité politické

¹²⁷ Tomáš Roblík, „Osobnost leadera – jaký typ leadershipu potřebujeme?“ (Diplomová práce, Masarykova univerzita, 2009): 8.

¹²⁸ Kristine Kern, Stephanie Koenen a Tina Löffelsend, „Typen umweltpolitischer Strategien zwischen nationaler Pfadabhängigkeit und globaler Politikkonvergenz“, *Die Umweltpolitik der rot-grünen Koalition – Strategien zwischen nationaler Pfadabhängigkeit und globaler Politikkonvergenz*, Discussion Papers Nr. SP IV 2003-103, (Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung, 2003): 2, <https://nbnresolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-111536> (staženo 7. prosince 2020).

¹²⁹ *Ibid.*, 5–6.

oblasti následovatelem a změny v této oblasti dělá pouze malé. Důvodem pro tuto strategii může být nepatrný význam tohoto tématu pro politiku dané země nebo chybějící podpora.¹³⁰

Jak bylo řečeno v první kapitole této práce, byla SRN jednou z prvních zemí v Evropě, které se začátkem 70. let začaly aktivněji zabývat environmentální politikou. Inspirovaly se USA, které byly v tomto ohledu naprostým průkopníkem a leaderem poměrně dlouhou dobu. Zřídily ministerstva životního prostředí a vytvořily první legislativní opatření, která měla za cíl ochranu životního prostředí. V SRN rostl zájem o toto téma a tak je možné jeho politickou strategii v tomto období na základě předchozí definice, označit za „strategii dohánění“ (*catching up strategy*).

Jak bylo znázorněno v druhé kapitole, prošlo Německo během druhé poloviny 20. století mnoha fázemi, během kterých se jeho environmentálně politické strategie několikrát proměnily. V mnoha ohledech se německé snahy o co nejpřívětivější politiku pro životní prostředí a klima nesetkaly s předpokládaným ohlasem. Dříve uznávaný odklon od jádra dnes v souvislosti se snižováním emisí CO₂ pro mnohé není považován za nejlepší strategii hodnou následování, neboť jaderná energie neprodukuje škodlivé emise skleníkových plynů a ústup od ní vyžaduje náhradu, kterou často bývají zdroje energie zanechávající větší emisní stopu.

Přesto je odhodlání přejít především na obnovitelné zdroje energie hlavní motor a cíl, ke kterému SRN směřuje a který je podporovaný napříč společenskými i politickými kruhy. Osamocená cesta Německa odklonem od jádra i od uhlí takřka současně je ale bezesporu jedinečná, neboť není jiná průmyslová země, která by se rozhodla zároveň opustit tyto dva spolehlivé zdroje energie a zcela se spoléhat na ty obnovitelné. Zde by SRN mohlo zaujmout roli leadera, pokud se mu přechod podaří.

Pokud by měl být obraz Německa hodnocen na základě tohoto kroku, byla by jeho strategie po vzoru *WZB moving first strategy*. SRN se ubírá cestou, kterou zároveň i vyšlapává. Má plán, který chce následovat a i přes jeho kritiku se mu nedá upřít snaha jednat rychle, přitom uspokojit požadavky co možná nejvíce skupin, kterých se odklon od uhlí dotkne a zároveň splňovat národní příspěvky k ochraně klimatu, které si předsevzalo. I *Klimaschutzplan 2050*, vytvořený brzy po přijetí Pařížské dohody byl rychlou reakcí a důkazem zájmu o změny.

I přesto, že v odklonu od uhlí nejsou jednotné jednotlivé frakce Spolkového sněmu, ani všichni členové Uhelné komise a odborná i široká veřejnost, je patrné, že dochází k důležité diskuzi o možnostech udržitelnějších zdrojů energie a přechodu na ně. Německo jako významný průmyslový stát ukazuje svoji vlastní cestu odklonu od fosilních paliv, jejíž

¹³⁰ Kern, Koenen a Löffelsend, „Typen umweltpolitischer Strategien“, 6.

opravdový dopad a to, zda byla strategie „pohybu dopředu“ (*moving first strategy*) úspěšná, bude možné přesněji posoudit až v následujících letech.

Diskuze o ukončování získávání energie z uhlí je v době vzniku této práce aktuálním tématem nejen v zemích EU ale i jinde ve světě. K dosažení cíle Pařížské klimatické dohody a zároveň vlastního cíle EU, dále například Velké Británie, Japonska i mnoha států USA a dalších zemí světa, být do roku 2050 klimaticky neutrální, je odklon od uhlí pro jeho velikou emisní stopu nutností. Dle studií IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change; Mezivládní panel pro změnu klimatu) a Climate analytics je nutné, aby byl v EU do konce roku 2030 ukončen provoz všech uhelných elektráren. Cílem EU je značné snížení emisí v energetickém sektoru, za jejichž většinu odpovídá právě uhelný průmysl. I vzhledem ke stále rostoucí ceně emisních povolenek a větší dostupnosti obnovitelných zdrojů je odklon nejefektivnějším řešením snižování emisí CO₂. Nejvíce uhelných elektráren v EU provozuje Polsko a Německo, které jsou zde dohromady odpovědné za přibližně polovinu emisí vyprodukovaných uhelnými elektrárnami.¹³¹

Z tohoto pohledu je německé rozhodnutí o odchodu od uhlí do roku 2038 příliš pomalé a nedostatečné, za což je přijatý Zákon částí německé odborné i veřejné společnosti kritizován. Kritizován je dále za to, že neodpovídá návrhům Uhelné komise, není řádně promyšlený, je neférový vůči lidem v uhelném průmyslu a může ohrozit bezpečnost dodávek energie. I přes to je na Německo v souvislosti s odklonem od uhlí často odkazováno a úspěšné přeměny krajiny německých bývalých uhelných oblastí bývají předkládány jako příklad či vzor pro ostatní země, které se do budoucna chystají skončit s těžbou a spalováním uhlí.¹³² Tato pozornost ale může být způsobena spíše jeho obecnou popularitou, než skutečností, že by bylo jediným možným a ideálním vzorem.

O roku 2038 se v souvislosti s odklonem uhlí začalo hovořit i v České republice, která sestavila Uhelnou komisi rok poté co Německo. Na základě práce Komise byl navržen pro konec spalování uhlí v ČR rovněž rok 2038. I v tomto případě ale hlavně odborníci a environmentální organizace rok 2038 kritizují a požadují, aby k odklonu došlo dříve. Zde se díky stejnému roku odklonu může Německo jevit jako vzor. Pravdou však je, že mezi českou a německou Uhelnou komisí najdeme několik rozdílů. Jak složení Komise, tak plán na odstavení

¹³¹ „Coal phase out in the European Union“, Climate Analytics, únor 2017, <https://climateanalytics.org/briefings/eu-coal-phase-out/> (staženo 3. ledna 2021).

¹³² „Příklady úspěšné transformace“, Stínová Uhelná komise, 19. listopadu 2020, [https://uhelnakomise.cz/2020/11/19/stanovisko-k-utlumu-energetickeho-vyuzivani-uhli-v-cr/#\[40\]](https://uhelnakomise.cz/2020/11/19/stanovisko-k-utlumu-energetickeho-vyuzivani-uhli-v-cr/#[40]) (staženo 3. ledna 2021).

elektráren, jsou v případě Německa daleko propracovanější.¹³³ V tomto případě se tedy o SRN jako o vzoru se vším všudy mluvit nedá, byť hraniční rok 2038 mohl být inspirací.

Na základě zmíněné definice leadera se za něj tedy SRN označit nedá. Svými kroky v oblasti klimatické politiky ale okolní země nepochybně ovlivňuje. Vhodné je znovu zmínit například úspěchy, kterých dosáhla při svém předsednictví v Radě EU jak v roce 2007, kdy byl přijat klimaticko-energetický balíček 20-20-20, tak i v roce 2020, kdy bylo schváleno navýšení cíle redukce emisí skleníkových plynů do roku 2030 o 55 % ve srovnání s rokem 1990.

V letech 2019 a 2020, kdy Německo zasedalo jako jeden z deseti nestálých členů v Radě bezpečnosti OSN, se vedle dalších témat zabývalo i bezpečnostními riziky, které představuje změna klimatu a i přes nesouhlas ho zařadilo na svoji agendu.¹³⁴ Vyšlo tak vstřícně postiženým zemím, kterým slíbilo, že se bude riziky klimatických změn zabývat. Jeho cílem je stále podpora nejvíce postižených regionů a úzká spolupráce s tamějšími vládami na rozvoji a přeorientování jejich politiky.¹³⁵ I přes následky pandemie Německo přislíbilo rozvojovým zemím pomoc ve výši 220 milionů eur.¹³⁶

Německo tedy pro ochranu klimatu dělá mnoho a okolním zemím stojí příkladem. Přesto ve věci odklonu od uhlí není zdaleka první zemí, která se rozhodla pro ukončení jeho spalování. Je však první zemí, která se pro to rozhodla v době, kdy uzavírala své jaderné elektrárny a z uhlí získávala ještě 18 % energie (viz kapitola 4.). Rok 2038 je kritizován především environmentálními organizacemi, ale i odbornými kruhy, které se zabývají klimatickými změnami (IPCC). Ukončení získávání energie z uhlí zároveň podléhá i trhu, který se neustále mění: V roce 2020 ho například ovlivnila pandemie Covid-19, kvůli které došlo obecně k poklesu poptávky po elektřině, která vedla ke zvýšení ceny emisních povolenek za CO₂ z uhelného sektoru. V následujících letech se i proto předpokládá další růst cen, díky čemuž bude získávání energie z uhlí stále méně výhodné, což by mělo odklon od uhlí ve všech zemích

¹³³ Radek Kubala, „Konec uhlí až v roce 2038? V Evropě budeme jedni z posledních“, Heinrich Böll Stiftung, 9. prosince 2020, <https://cz.boell.org/cs/2020/12/09/konec-uhli-az-v-roce-2038-v-evrope-budeme-jedni-z-poslednich> (staženo 19. února 2021).

¹³⁴ „Deutsche Mitgliedschafts im Sicherheitsrat 2019/20“, Ständige Vertretung der Bundesrepublik Deutschland bei den Vereinten Nationen, 23. prosince 2020, <https://new-york-un.diplo.de/un-de/service/02-Themen-Schwerpunkte-Ziele> (staženo 17. února 2021).

¹³⁵ „Jde především o africké země jako je Niger, Nigérie, Čad nebo Kamerun a mnoho ostrovních států v Tichém oceánu.“

Matthias Jauch, „Die Bundesregierung kann die Fäden in der Klimadebatte zusammenführen“, *Der Tagesspiegel*, 26. ledna 2019, <https://www.tagesspiegel.de/politik/swp-wissenschaftlerin-im-interview-die-bundesregierung-kann-die-faeden-in-der-klimadebatte-zusammenfuehren/23911052.html> (staženo 26. srpna 2020).

¹³⁶ Susanne Dröge, Teresa-Sophie Schrader, „Zurück in die Zukunft? Die internationale Klimapolitik 2021“, *SWP-Aktuell*, č. 13, únor 2021, 7, <https://www.swp-berlin.org/publikation/zurueck-in-die-zukunft-die-internationale-klimapolitik-2021/> (staženo 17. února 2021).

urychlit. Jestli se nakonec tento scénář vyplní, ukáže teprve čas. Možná nakonec i Německo odstoupí od uhlí dříve než v roce 2038. V úvahu stále přichází i rok 2035, pokud bude v odklonu úspěšné a především bude mít zajištěný dostatek energie z jiných zdrojů.

SRN se po dlouhé cestě od přistoupení k Pařížské dohodě o změně klimatu až po přijetí Zákona o odchodu od uhlí jeví jako země „pohybující se dopředu“, což je strategie, se kterou jde pojem *leader* ruku v ruce. V této politice toho mnoho dokázala a i do budoucna má nemalé cíle. Je však zřejmé, že se zatím potýká s vlastními problémy. Vidíme, jaký nátlak kvůli rychlejšímu odklonu od uhlí na Spolkovou vládu vyvíjí environmentální hnutí a jiné organizace zaměřené na ochranu přírody. Vláda ale zároveň zohledňuje možnosti země a hledá konsenzus mezi zabezpečením dostatku elektřiny a snahou vyhovět jak uhelným regionům a zaměstnancům uhelného průmyslu, tak environmentálním hnutím a splňovat plánované cíle v rámci Pařížské dohody. Možná je právě vzhledem k tomu rokem odklonu od uhlí až rok 2038, který zkrátka ve srovnání s dalšími zeměmi působí opožděně a není hodný následování. Pozice Německa se ale může a pravděpodobně také bude, v průběhu následujících let měnit, neboť jde o stále aktuální téma a vývoj odchodu od uhlí patrně ovlivní i výsledek voleb do Spolkového sněmu v září 2021. Dle nejnovějších průzkumů roste obliba strany Zelených, která se nejspíše dostane i do vládní koalice a bude tak moci významně ovlivňovat další kroky Německa zejména ve věci dřívějšího odklonu od uhlí.¹³⁷ Situace se tedy nepochybně bude dále vyvíjet a role leadera se buď utvrdí, nebo naopak oslabí.

¹³⁷ „Mögliche Koalitionen nach der Bundestagswahl 2021“, Bundestagswahl 2021, naposledy aktualizováno 2. dubna 2021, <https://www.bundestagswahl-2021.de/koalitionen/> (staženo 2. dubna 2021).

Závěr

Odklon od uhlí je fenomén, který je a v následujících dekádách bude řešen jak v EU, tak v jiných zemích světa, které se připojily k Pařížské dohodě o změně klimatu a jejichž cílem je snižování emisí skleníkových plynů, především CO₂, jehož koncentrace v atmosféře se stále zvyšuje například vlivem spalování fosilních paliv, kácením deštných pralesů nebo nadměrným zemědělstvím. To způsobuje zvyšování průměrné teploty země, před kterým vědci varují a doporučují podnikat kroky k udržení růstu průměrné teploty planety země pod 1,5°C ve srovnání v preindustriální dobou. Spalováním uhlí je do atmosféry uvolňováno velké množství CO₂ a většina studií zaměřujících se na způsoby, jak zamezit dalšímu ohřívání planety, se shoduje na tom, že je nutné spalování uhlí co nejdříve omezit.

Německo je zemí, kde je uhlí stále důležitým sektorem energetiky. V první polovině roku 2020 pocházelo z hnědo- i černouhelných elektráren 18 % elektrické energie. Již v té době však, po skoro roční práci Uhelné komise, která vypracovala akční program energeticko- a klimatické strukturální změny v SRN, došlo k rozhodnutí o odklonu od energie získávané z uhlí do roku 2038. Dne 3. července 2020 byl přijat Zákon o odchodu od uhlí. Toto rozhodnutí bylo kritizováno těmi, kdo tvrdili, že k odklonu musí dojít daleko dříve, aby tak Německo dosáhlo svých cílů ve snižování produkce CO₂, ale i těmi, kteří by odklon odložili, dokud nebudou vytvořena pracovní místa pro zaměstnance uhelného průmyslu, kteří přijdou o zaměstnání a zajištěna bezpečnost dodávek energie.

I přes kritiku je německé rozhodnutí odejít od energie z uhlí a jádra takřka najednou ojedinelým krokem. Přesto je v EU mnoho zemí, které uzavrou uhelné elektrárny dříve než Německo, které se tak řadí k opozdilcům. Jeho pozice leadera se nedá potvrdit, neboť by se v tomto ohledu mohlo inspirovat právě Německo samotné. Ostatní země ale nepochybně ovlivňuje a vzorem může být alespoň pro ty, pro které je spalování uhlí stále významný zdroj energie a rychlé uzavírání uhelných elektráren pro ně nepřipadá v úvahu. Pokud na své cestě uspěje a povede se mu uzavřít uhelné elektrárny dříve a budou jeho kroky vzorem pro země, které zatím odklon od uhlí teprve zvažují, mohl by teprve pak pozici leadera zcela potvrdit.

Závěrem se na tomto místě práce vrací zpět k fázím německé klimatické politiky, které definovala Tanja Brühl. Jedním z cílů práce bylo také definování současné fáze této politiky. Jde o pokračování poslední zmíněné fáze, která byla v rámci této práce označena za *fázi obratu*? Nebo jde o zcela novou, kvalitativně odlišnou fázi? Pokud bylo období mezi lety 2011 a 2015 označeno za *fázi obratu* a to hlavně z důvodu razantního obratu v energetické politice a odstartováním tzv. Energiewende, pak by se současný stav mohl jevit jako pokračování tohoto

trendu. Německo totiž pokračuje v přeorientování na udržitelné a čisté zdroje energie tak, jako to započalo v roce 2011. Samotné označení *obrat* však implikuje spíše jednorázovou událost, po které je očekáván nový směr. Německo se ale netočí pořád dokola. Svůj směr už našlo – do budoucna chce získávat energii z obnovitelných zdrojů, které nebudou neznečišťovat ovzduší, tím sníží produkci emisí. Pro právě probíhající fázi by se proto hodilo symbolické pojmenování *fáze snižování*. Ačkoliv bylo snižování emisí důležitým tématem i dříve, je na něj v současné době celosvětově kladen daleko větší důraz. Je hlavním tématem Pařížské dohody o změně klimatu, čímž mobilizuje všechny strany této dohody, které jí přizpůsobují svoji klimatickou politiku a je tak hlavním bodem každé agendy na ochranu klimatu. Ta je dnes vnímána jako existenční otázka a snižování emisí je její nedílnou, ne-li nejdůležitější součástí.

Summary

The thesis analysed the transformation of German climate policy in connection with accepting the Paris Agreement on Climate Change with focus on a coal phase-out. The role of Germany in international climate policy was examined on the basis of the steps Germany took and goals it achieved.

Coal phase-out is going to be a trend in the next decades in most countries in Europe as well as in the whole world. Countries which joined the Paris Agreement will try to decrease their greenhouse emissions and they will not succeed unless they stop using coal to make energy, because its burning releases too much CO₂ in the atmosphere. Coal phase-out is thus one of the main ways to stop quick warming of our planet.

Germany is a country, where coal is still today an important source of energy. In the first half of 2020 came from brown and hard coal power stations 18 % of electric energy. Even at this time, after more than a year of work of the Coal commission, the coal phase-out has been chosen. On 3rd July 2020 a Coal phase-out law was adopted. It was criticized on one side by those, who wanted to leave coal energy much sooner, so that Germany could achieve its climate goals, and on the other side by those, who wish to postpone it until new jobs for people in the coal industry will be created and the sufficient energy supply will be guaranteed.

Despite all of that, Germany's decision to phase-out the nuclear and coal energy nearly simultaneously is an exceptional step. Although there are many European countries phasing coal out much sooner than Germany, which from this perspective seems more like a “catching up” country and therefore it can hardly be established as a leader country in climate policy. Nevertheless Germany inspires other countries undoubtedly and it could be a leader or a role country at least for those, where coal still plays a big role in energy production and they cannot afford to close their coal power station any time soon.

The last question of the thesis was defining, in which phase Germany is now. The thesis worked with four phases of German climate policy defined by Tanja Brühl and the last fifth phase between years 2011 and 2015 was for the purpose of this paper called the *phase of a turn*. Main reason for that was a vigorous turn in the energy policy and the beginning of the so-called *Energiewende*. So does the current climate policy continue in this phase or is it qualitatively new phase? Even though it seems Germany continues in the trend of turning from fossil fuels to greener sources of energy, but word *turn* itself implicates more of a one-time event and setting of a new direction afterwards. But Germany does not go in a circle. It found its direction – it wants to gain energy from sustainable sources, which will not pollute the air, it means it

will be decreasing the released emissions of greenhouse gases. That is why the new phase could be symbolically called the *phase of decreasing*. Although it was an important topic before, it gained in nowadays even bigger importance. It is the main topic of the Paris Agreement and therefore it mobilises all the Parties to the Agreement, who adapt their climate policy to it. Nowadays the climate protection is perceived as an existential issue and the decreasing of greenhouse gases is its major part.

Použitá literatura

Blum, Johannes, Philip Kapitzke a Niklas Potrafke. „Der Kohleausstieg bis 2038 – wie bewerten Ökonomen die Empfehlungen der Kohlekommission?“. *ifo Schnelldienst* 72, č. 6 (2019): 34–39, <https://www.ifo.de/publikationen/2019/aufsatz-zeitschrift/der-kohleausstieg-bis-2038-wie-bewerten-oekonomen-die> (staženo 1. listopadu 2020).

Brühl, Tanja. „Umweltpolitik“. in *Handbuch zur Deutschen Außenpolitik*, ed. Hellmann, Gunther et al. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, 703–713.

Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (BMU). „Klimaschutzziele und Instrumente“. In *Klimaschutz in Zahlen*, brožura Spolkového ministerstva životního prostředí, ochrany přírody a nukleární bezpečnosti. Stav květen 2019. Frankfurt am Main: Zarbock, 2019, 16–23, <https://www.bmu.de/publikation/klimaschutz-in-zahlen-2019/> (staženo 25. června 2020).

Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (BMU). *Klimaschutzplan 2050; Klimaschutzpolitische Grundsätze und Ziele der Bundesregierung*. Frankfurt am Main: Zarbock, 2016.

Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (BMWi). *Abschlussbericht*. Frankfurt am Main: Zarbock, 2019.

Bundestagswahl 2021. „Mögliche Koalitionen nach der Bundestagswahl 2021“. Naposledy aktualizováno 2. dubna 2021, <https://www.bundestagswahl-2021.de/koalitionen/> (staženo 2. dubna 2021).

Delreux, Tom a Sander Happaerts. *Environmental Policy and Politics in the European Union*. London; New York: Palgrave Macmillan, 2016.

Deutscher Bundestag. *Stenografischer Bericht, 19. Wahlperiode, 171 Sitzung (Plenarprotokoll 19/171)*. Berlin, 3. července 2020, 21386 (A) – 21415 (C), <https://dipbt.bundestag.de/dip21/btp/19/19171.pdf#P.21403> (staženo 30. listopadu 2020).

Dröge, Susanne a Oliver Geden. „Nach dem Pariser Klimaabkommen“. *SWP-Aktuell*, č. 16 (březen 2016): 1–4, <https://www.swp-berlin.org/publikation/nach-dem-pariser-klimaabkommen/> (staženo 1. června 2020).

Dröge, Susanne a Teresa-Sophie Schrader. „Zurück in die Zukunft? Die internationale Klimapolitik 2021“. *SWP-Aktuell*, č. 13 (únor 2021): 1–8, <https://www.swp-berlin.org/publikation/zurueck-in-die-zukunft-die-internationale-klimapolitik-2021/> (staženo 17. února 2021).

Dröge, Susanne. „Der Klimawandel und seine Folgen für die deutsche Sicherheitspolitik“. In *Deutsche Sicherheitspolitik*, ed. Böckenförde – Gareis. Leverkusen: Verlag Barbara Budrich, 2014, 199–214.

Kern, Kristine, Stephanie Koenen a Tina Löffelsend. „Typen umweltpolitischer Strategien zwischen nationaler Pfadabhängigkeit und globaler Politikkonvergenz“. *Die Umweltpolitik der rot-grünen Koalition – Strategien zwischen nationaler Pfadabhängigkeit und globaler Politikkonvergenz*. Discussion Papers Nr. SP IV 2003-103. Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung, 2003, 3-11, <https://nbnresolving.org/urn:nbn:de:0168-ssoar-111536> (staženo 7. prosince 2020).

Köpl, Angela a Stefan Schleicher. *Die Klimakonferenz 2015 in Paris: Neue Markierungen für die Klimapolitik?*. Wien: Österreichisches Institut für Wirtschaftsforschung, 2015, 1–12. https://www.wifo.ac.at/jart/prj3/wifo/main.jart?content-id=1454619331110&publikation_id=58514&detail-view=yes (staženo 24. listopadu 2019).

LEAG. *Bergbau, Energie und Service - Zahlen und Fakten 2019*. Brožura podniku Lausitz Energie Bergbau AG a Lausitz Energie Kraftwerke AG (2019), <https://www.leag.de/de/news/downloads/> (staženo 1. listopadu 2020).

Maaßen, Uwe (DEBRIV) a Dr. Hans-Wilhelm Schiffer. „Rheinisches Revier“, in *Braunkohle in Deutschland – Sicherheit für die Stromversorgung*. Ed. Bundesverband Braunkohle (DEBRIV). 1. října 2017, <https://braunkohle.de/media/mediathek/?kategorie=broschueren> (staženo 1. listopadu 2020).

Moore, Michael Scott. „The greening of Angela Merkel“. *Miller-McCune* 4, č. 5 (září 2011): 17–17.

Mostert, Petra Holtrup. „Die Umweltaußenpolitik Deutschlands: Auf dem Boden der Realität“. In *Handbuch zur Deutschen Außenpolitik*. ed. Hellmann, Gunther et al. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2007, 394–413.

Roblík, Tomáš. „Osobnost leadera – jaký typ leadershipu potřebujeme?“. Diplomová práce, Masarykova univerzita, 2009.

Rüdiger, Wolfgang. „Phasing out Nuclear Energy in Germany“. *German Politics* 9, č. 3 (prosinec 2000): 43–80.

Umweltbundesamt. *Daten und Fakten zu Braun- und Steinkohle*. Hintergrundbericht, (prosinec 2017): 14; 24, <https://www.umweltbundesamt.de/publikationen/daten-fakten-zu-braun-steinkohlen> (staženo 1. listopadu 2020).

Uniper. „Allgemeine Informationen zum Neubauprojekt Kraftwerk Datteln“. In *Hintergrundbericht Umweltmonitoring – Umweltmonitoring für das neue Kraftwerk Datteln 4*, <https://www.uniper.energy/de/datteln-4> (staženo 7. listopadu 2020).

Verein der Kohleimporteure e. V.. „Importkohlemarkt auf einen Blick“. In *Jahresbericht 2020: Fakten und Trends 2019/20*. Druckhaus Gera, 2020, <https://www.kohlenimporteure.de/publikationen/jahresbericht-2020.html> (staženo 1. listopadu 2020)

Internetové zdroje

Alternative für Deutschland. „Kotré: Ein schwarzer Tag für Deutschland – Kohleausstieg beschlossen“, <https://www.afdbundestag.de/kotre-ein-schwarzer-tag-fuer-deutschland-kohleausstieg-beschlossen/> (staženo 30. listopadu 2020).

Auswertiges Amt. „Bilanz der deutschen EU-Ratspräsidentschaft“. Tisková zpráva z 27. června 2007, <https://www.auswaertiges-amt.de/de/newsroom/070627-bilanzpraesidentschaft/222572> (staženo 18. února 2021).

Bauchmüller, Michael a Klaus Stratman. „Keine Kernkraft, keine Kohle: Woher kommt künftig unser Strom?“. Presseclub. Phoenix. 19. ledna 2020, <https://www.youtube.com/watch?v=Hu535Qpv5pw> (staženo 20. listopadu 2020).

BUND. „Kohlekommission: Einstieg in den Ausstieg – aber zu wenig für das Klima“, <https://www.bund.net/kohle/kohle-ausstieg/kohlekommission/> (staženo 16. července 2020).

Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (BMU). „Wie arbeitet das Ministerium?“. Stav 25. března 2019, <https://www.bmu.de/ministerium/aufgaben-und-struktur/> (staženo 12. června 2020).

Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit (BMU). „Atomgesetz“. Naposledy upraveno 10. července 2020, <https://www.bmu.de/themen/atomenergie-strahlenschutz/nukleare-sicherheit/rechtsvorschriften-technische-regeln/grundgesetz-atomgesetz/> (staženo 12. srpna 2020).

Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (BMWi). „Beendigung des subventionierten Steinkohlenbergbaus in Deutschland“, <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Artikel/Energie/kohlepolitik.html> (staženo 1. listopadu 2020).

Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (BMWi). „EU-Emissionshandel“, <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Artikel/Energie/emissionshandel.html> (staženo 20. listopadu 2020).

Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (BMWi). „Fragen und Antworten zur Kohlekommission“, <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/FAQ/Kohlekommission/faq-kohlekommission.html> (staženo 14. července 2020).

Bundesministerium für Wirtschaft und Energie (BMWi). „Was empfiehlt die Kommission?“, <https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/FAQ/Kohlekommission/faq-kohlekommission.html> (staženo 15. července 2020).

Bundestagsfraktion Bündnis 90/Die Grünen. „Kohleausstieg“, <https://www.gruene-bundestag.de/themen/kohleausstieg> (staženo 5. prosince 2020).

CDU/CSU. „Der Kohleausstieg wir massiv zur Erreichung der Klimaschutzziele 2030 beitragen“. Řeč Dr. Andrease Lenze z 6. března 2020, <https://www.cducsu.de/themen/wirtschaft-und-energie-haushalt-und-finanzen/dr-andreas->

lenz-der-kohleausstieg-wir-massiv-zur-erreichung-der-klimaschutzziele-2030-beitragen (staženo 30. října 2020).

CDU/CSU. „Der Schlüssel für einen erfolgreichen Umbau der Energieversorgung“. Carsten Linnemann. 3. března 2020, <https://www.cducusu.de/presse/pressemitteilungen/der-schluessel-fuer-einen-erfolgreichen-umbau-der-energieversorgung> (staženo 30 listopadu 2020).

Climate Analytics. „Coal phase out in the European Union“. Únor 2017, <https://climateanalytics.org/briefings/eu-coal-phase-out/> (staženo 3. ledna 2021).

Deutscher Bundestag. „Bundestag beschließt das Kohleausstiegsgesetz“. Shrnutí schvalování zákona o odchodu od uhlí Spolkovou vládou. Textarchiv. 2./3. Lesung. 3. července 2020, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2020/kw27-de-kohleausstieg-701804> (staženo 25. října 2020).

Deutscher Bundestag. „Linke: Kein Dorf mehr abbaggern“. 3. července 2020, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2020/kw27-de-kohleausstieg-701804> (staženo 1. prosince 2020).

Deutscher Bundestag. „Regelungen für den Strukturwandel in den Kohleregionen“. Textarchiv. 1. Lesung, <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2020/kw27-de-kohleausstieg-701804> (staženo 25. října 2020).

Die Bundesregierung. „Bund-/Länder-Einigung zum Kohleausstieg“. Tisková zpráva. 16. ledna 2020, <https://www.bundesregierung.de/breg-de/suche/bund-laender-einigung-zum-kohleausstieg-1712774> (staženo 29. srpna 2020).

Die Grünen. „Grüne Geschichte“, <https://www.gruene.de/unsere-gruene-geschichte> (staženo 16. dubna 2020).

Eckert, Vera. „Germany’s 2019 hard coal imports fell 14,7 %: importers“, *Reuters*, 17. ledna 2020, <https://www.reuters.com/article/us-germany-coal-vdki-idUSKBN1ZG1IS> (staženo 3. listopadu 2020).

EnBW Unternehmen. Energiewirtschaft und Politik. „Das Ende der Kernkraft“, <https://www.enbw.com/energie-entdecken/energiewirtschaft-und-politik/politik/gesetze/> (staženo 20. srpna 2020).

EPH. „Mibrag“, <https://www.ephholding.cz/segmenty/#mining> (staženo 26. října 2020).

European Commission. „EU Emissions Trading System“, https://ec.europa.eu/clima/policies/ets_en (staženo 9. března 2020).

Evropská komise, „Glosář důležitých pojmů k mezinárodní klimatické konferenci v Paříži (COP21)“, https://ec.europa.eu/czech-republic/news/focus/ochrana_klimatu_cop21/glosar_jednani_o_klimatu_cs (staženo 8. června 2020).

Evropská rada. „Zelená dohoda pro Evropu“, <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/green-deal> (staženo 26. června 2020).

FDP. „Kohleausstieg: smarte Lösungen statt Alleingang“, <https://www.fdp.de/smarteloesungen-statt-alleingang> (staženo 5. prosince 2020).

Fridays for Future. „Zentralstreik am Freitag, dem 25.01.2019 in Berlin anlässlich der entscheidenden Tagung der Kohlekommission“, <https://fridaysforfuture.de/25januar/> (staženo 3. července 2020).

Hein, Fabian. „Stromerzeugung im ersten Halbjahr 2020“. Agora-Energiewende. 30. června 2020, <https://www.agora-energiewende.de/veroeffentlichungen/default-5ec368c8fd/> (staženo 22. července 2020).

Infratest dimap. „Mehrheit wünscht sich Braunkohle-Ausstieg,“. Průzkum z 22. a 23. ledna 2019, <https://www.infratest-dimap.de/umfragen-analysen/bundesweit/umfragen/aktuell/mehrheit-wuenscht-sich-moeglichst-schnellen-braunkohle-ausstieg/> (staženo 6. prosince 2020).

Jauch, Matthias. „Die Bundesregierung kann die Fäden in der Klimadebatte zusammenführen“. *Der Tagesspiegel*. 26. ledna 2019, <https://www.tagesspiegel.de/politik/swp-wissenschaftlerin-im-interview-die-bundesregierung-kann-die-faeden-in-der-klimadebatte-zusammenfuehren/23911052.html> (staženo 26. srpna 2020).

Kubala, Radek. „Konec uhlí až v roce 2038? V Evropě budeme jedni z posledních“. Heinrich Böll Stiftung. 9. prosince 2020, <https://cz.boell.org/cs/2020/12/09/konec-uhli-az-v-roce-2038-v-evrope-budeme-jedni-z-poslednich> (staženo 19. února 2021).

LEAG. „LEAG – Die Lausitzer Energie“, <https://www.leag.de/de/unternehmen/> (staženo 30. října 2020).

Mercator Research Institute on Global Commons and Climate Change. „Das Ende der Kohle unter Dach und Fach bringen“. MCC Kurzdossier: Kohleausstieg. Naposledy upraveno v srpnu 2018, <https://www.mcc-berlin.net/forschung/kurzdossiers/kohle.html> (staženo 14. července 2020).

Metropolregion Mitteldeutschland. „Ziele“, <https://www.mitteldeutschland.com/de/page/ziele> (staženo 29. listopadu 2020).

Ministerstvo průmyslu a obchodu. „Německé předsednictví v EU“. Naposledy upraveno 4. července 2007, <https://www.mpo.cz/cz/energetika/mezinarodni-spoluprace/evropska-energeticka-politika/nemecke-predsednictvi-v-eu--25790/> (staženo 22. srpna 2020).

Ministerstvo životního prostředí. „Kjótský protokol k Rámcové úmluvě OSN o změně klimatu“, https://www.mzp.cz/cz/kjotsky_protokol (staženo 30. června 2020).

Ministerstvo životního prostředí. „Program OSN pro životním prostředí (UNEP)“, https://www.mzp.cz/cz/program_osn_pro_zivotni_prostredi_unep (staženo 16. dubna 2020).

Ministerstvo životního prostředí. „Emisní obchodování“, https://www.mzp.cz/cz/emisni_obchodovani (staženo 11. března 2020).

Nationale Naturlandschaften. „Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland e. V.“, <https://nationale-naturlandschaften.de/wissensbeitraege/bund-fuer-umwelt-und-naturschutz-deutschland-e-v> (staženo 17. července 2020).

Rada Evropské unie. „Úloha Rady“, <https://www.consilium.europa.eu/cs/council-eu/presidency-council-eu/> (staženo 8. června 2020).

Ritchie, Hana. „Who has contributed most to global CO₂ emissions?“. Our World in Data. 1. října 2019, <https://ourworldindata.org/contributed-most-global-co2> (staženo 14. června 2020).

Ritchie, Hannah a Max Roser. „Per capita CO₂ emissions“. Data z roku 2017. Our world in data, <https://ourworldindata.org/co2-emissions> (staženo 14. června 2020).

SPD. „Kohleausstieg“, <https://www.spd.de/aktuelles/kohleausstieg/> (staženo 5. prosince 2020).

Ständige Vertretung der Bundesrepublik Deutschland bei den Vereinten Nationen. „Deutsche Mitgliedschafts im Sicherheitsrat 2019/20“. 23. prosince 2020, <https://new-york-un.diplo.de/un-de/service/02-Themen-Schwerpunkte-Ziele> (staženo 17. února 2021).

Statistik der Kohlenwirtschaft e.V.. „Beschäftigte der Braunkohlenindustrie in Deutschland“. Stav 09/20, <https://kohlenstatistik.de/downloads/braunkohle/> (staženo 10. října 2020).

Statistik der Kohlenwirtschaft e.V.. „Braunkohle im Überblick“. Stav 4/2020, <https://kohlenstatistik.de/daten-fakten/> (staženo 10. října 2020).

Stínová Uhelná komise. „Příklady úspěšné transformace“. 19. listopadu 2020, [https://uhelnakomise.cz/2020/11/19/stanovisko-k-utlumu-energetickeho-vyuzivani-uhli-v-cr/#\[40\]](https://uhelnakomise.cz/2020/11/19/stanovisko-k-utlumu-energetickeho-vyuzivani-uhli-v-cr/#[40]) (staženo 3. ledna 2021).

The Guardian. „Climate activist Luisa Neubauer: 'how can we turn this anxiety into something constructive?'“. 27. ledna 2021, <https://www.theguardian.com/environment/2021/jan/27/cimate-activist-luisa-neubauer-how-can-we-turn-this-anxiety-into-something-constructive> (staženo 21. února 2021).

Umweltbundesamt. „Treibhausgas-Emissionen in Deutschland“. 6. července 2020, <https://www.umweltbundesamt.de/daten/klima/treibhausgas-emissionen-in-deutschland#emissionsentwicklung-1990-bis-2018> (staženo 30. října 2020).

United Nations Climate Change. „Nationally Determined Contribution“, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement/nationally-determined-contributions-ndcs#eq-4> (staženo 7. června 2020).

United Nations Climate Change. „The Paris Agreement“, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement> (staženo 11. března 2020).

United Nations Climate Change. „What is the Kyoto Protocol?“, https://unfccc.int/kyoto_protocol (staženo 1. července 2020).

United Nations Climate Change. „What is the United Nations Framework Convention on Climate Change?“, <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-convention/what-is-the-united-nations-framework-convention-on-climate-change> (staženo 11. března 2020).

United Nations. „Report of the United Nations Conference on the Human Environment“. Zpráva z konference ve Stockholmu. 5. – 16. června 1972. kap. 3, https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/CONF.48/14/REV.1 (staženo 7. března 2020).

WDR. „Proteste gegen den Start von Kraftwerk Datteln 4“. *WRD*. 30. května 2020, <https://www1.wdr.de/nachrichten/datteln-vier-ans-netz-100.html> (staženo 10. listopadu 2020).

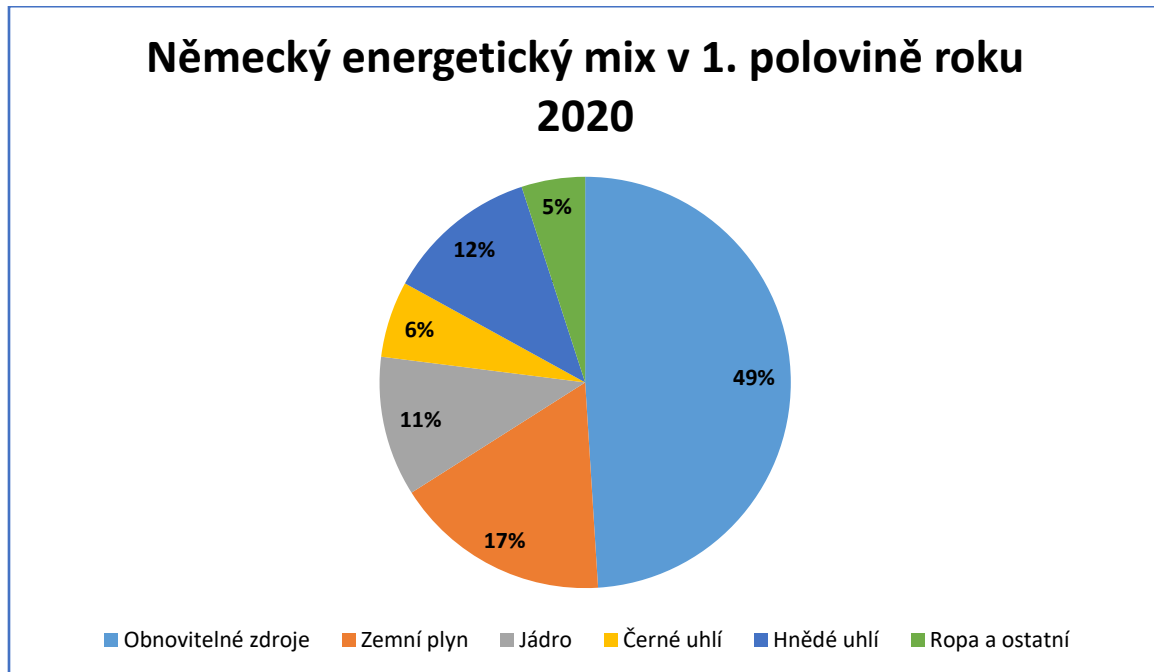
Zeit online. „Mitglieder der Kohlekommission fühlen sich betrogen“. 21. ledna 2020, <https://www.zeit.de/politik/deutschland/2020-01/kohleausstieg-kohlekommission-bundesregierung-kompromiss> (staženo 29. října 2020).

Seznam zkratek

BMU	Bundesministerium für Umwelt, Naturschutz und nukleare Sicherheit
	- Spolkové ministerstvo životního prostředí, ochrany přírody a bezpečnosti reaktorů
BMWi	Bundesministerium für Wirtschaft und Energie
	- Spolkové ministerstvo hospodářství a energetiky
BUND	Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland
	- Sdružení pro životní prostředí a ochranu přírody Německa
CO ₂	Oxid uhličitý
COP	Conference of Parties
	- Konference smluvních stran
ETS	Emission Trading System
	- Trh s emisními povolenkami
EU	Evropská unie
FFF	Fridays for Future
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
	- Mezivládní panel pro změnu klimatu
NDC	Nationally determined contribution
	- Národně stanovené příspěvky
OECD	Organisation of Economic Co-operation and Development
	- Organizace pro hospodářskou spolupráci a vývoj
OSN	Organizace spojených národů
SRN	Spolková republika Německo
UNEP	United Nations Environment Programme
	- Program OSN pro životní prostředí
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change
	- Rámcová úmluva OSN o změně klimatu
WZB	Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung
	- Vědecké centrum pro sociální výzkum v Berlíně

Seznam příloh

Příloha č. 1: Německý energetický mix v první polovině roku 2020 (graf)

Zdroj: Agora Energiewende,
<https://www.agora-energiewende.de/veroeffentlichungen/default-5ec368c8fd/>

Příloha č. 2: Seznam členů Komise „růst, strukturální změna a zaměstnanost (tabulka)

Předsedové	Matthias Platzeck
	Ronald Pofalla
	Prof. Dr. Barbara Praetorius
	Stanislaw Tillich
Členové	Prof. Dr. h.c. Jutta Allmendinger (do 21. srpna 2018)
	Antje Grothus
	Gerda Hasselfeldt
	Christine Herntier
	Martin Kaiser
	Steffen Kampeter
	Stefan Kapferer
	Prof. Dieter Kempf
	Stefan Körzell
	Michael Kreuzberg
	Dr. Felix Matthes
	Claudia Nemat
	Prof. Dr. Kai Niebert
	Prof. Dr. Annekatrien Niebuhr
	Reiner Priggen
	Katherina Reiche
	Gunda Röstel
	Andreas Scheidt
	Prof. Dr. Hans Joachim Schellnhuber
	Christiane Schönfeld (od 22. srpna 2018)
	Dr. Eric Schweitzer
	Michael Vassiliadis
	Prof. Dr. Ralf Wehrspohn
	Prof. Dr. Hubert Weiger
	Hannelore Wodtke
Tři členové německého Spolkového sněmu jako osoby s právem projevu, bez hlasovacího práva:	
	Andreas G. Lämmel, MdB
	Dr. Andreas Lenz, MdB
	Dr. Matthias Miersch, MdB

Zdroj: BMWi, Abschlussbericht

Příloha č. 3: Základní charakteristika hnědouhelných regionů (tabulka)

	Lužický	Středoněmecký	Rýnský	Helmstedterský
Spolková země	Sasko, Braniborsko	Sasko, Sasko-Anhaltsko	Severní Porýní-Vestfálsko	Dolní Sasko
Charakteristika regionu¹	druhý největší hnědouhelný revír v SRN, uhelný průmysl důležitým hospodářským prvkem, chybějící infrastruktura, špatné spojení s metropolemi	blízkost měst: Lipsko, Halle, Jena, Magdeburg a Merseburg, velké rozdíly mezi městem a venkovem, hodně urbanizovaný, na uhlí není tolik závislý	největší hnědouhelný revír v SRN, hodně urbanizovaný, mnoho energeticky náročných průmyslů, blízkost akad. center Cáchy a Kolín, dobrá energetická infrastruktura, sídlo RWE	byl nejmenším revírem, slabě osídlen, chybějící infrastruktura, poslední uhlí vytěženo v roce 2016, od té doby do r. 2020 v bezpečnostní pohotovosti
Aktivní povrchové doly	Nochen, Jänschwalde, Welzow-Süd, Reichwalde	Profen, Schleenhain, Amsdorf	Garzweiler, Hambach, Inden	-
Aktivní uhelné elektrárny	Boxberg, Schwarze Pumpe, Jänschwalde, Lippendorf (Block R)	Deuben, Wähilitz, Lippendorf, Schkopau	Frimmersdorf, Neurath, Niederaußem, Weisweiler	-
Produkce hnědého uhlí v milionech tun³	52	14,5	64,8	-
Počet zaměstnanců v hnědouhelném průmyslu (2019)⁴	8 116	2 334	9 785	101
Aktivní hnědouhelné společnosti	LEAG/EPH	Mibrag/EPH, Romonta	RWE Power AG	Helmstedter Revier GmbH
Potenciál regionu¹	posílení průmyslu – moderní a atraktivní, turismus	výzkum mobility, rozvoj v automobilovém sektoru, start-upy	energetický revír budoucnosti, rozšiřování oborů na VŠ, výzkum, vývoj digitalizace v medicíně	řídce osídlení a zástavba nabízí šanci pro příchod nových průmyslů a živnostníků

Zdroje: 1. Kommission „Wachstum, Strukturwandel und Beschäftigung, *Abschlussbericht*, 73–80.

1. LEAG, Daten und Fakten, <https://www.leag.de/de/news/>.
2. Statistik der Kohlenwirtschaft e.V., Braunkohle im Überblick, 2019, <https://kohlenstatistik.de/downloads/braunkohle/>.
3. Statistik der Kohlenwirtschaft e.V., Beschäftigte der Braunkohlenindustrie in Deutschland, 09/20, <https://kohlenstatistik.de/downloads/braunkohle/>.

Příloha č. 4: Převedení bloků uhelných elektráren do tzv. stavu bezpečnostní pohotovosti (tabulka)

Blok	Provozovatel	Datum převodu	Datum ukončení provozu
Buschhaus	Mibrag	01.10.2016	30.09.2020
Frimmersdorf P	RWE	01.10.2017	30.09.2021
Frimmersdorf Q	RWE	01.10.2017	30.09.2021
Niederaußem E	RWE	01.10.2018	30.09.2022
Niederaußem F	RWE	01.10.2018	30.09.2022
Neurath C	RWE	01.10.2019	30.09.2023
Jänschwalde F	LEAG	01.10.2018	30.09.2022
Jänschwalde E	LEAG	01.10.2019	30.09.2023

Zdroj: BMWi, Abschlussbericht, 2019

Příloha č. 5: Plán ukončení provozu uhelných elektráren navržený Spolkovou vládou
15.01.2020

Provozovatel	Blok	Revír	Rok zahájení provozu	Datum ukončení provozu
krátká lhůta				
RWE	Nord-Süd-Bahn (NSB)	Rýnský	1959 - 1976	31.12.2020
RWE	NSB	Rýnský		31.12.2021
RWE	NSB	Rýnský		31.12.2021
RWE	NSB nebo Weisweiler	Rýnský		31.12.2021
RWE	NSB nebo Weisweiler	Rýnský		01.04.2022
RWE	Brikettirung	Rýnský		31.12.2022
RWE	NSB	Rýnský		31.12.2022
RWE	NSB	Rýnský		31.12.2022
do roku 2030				
RWE	Weisweiler F	Rýnský	1967	01.01.2025
LEAG (EPH)	Jänschwalde A	Lužický	1981	31.12.2025
LEAG (EPH)	Jänschwalde B	Lužický	1982	31.12.2027
RWE	Weisweiler G	Rýnský	1974	01.04.2028
LEAG (EPH)	Jänschwalde C	Lužický	1984	31.12.2028
LEAG (EPH)	Jänschwalde D	Lužický	1985	31.12.2028
RWE	Weisweiler H	Rýnský	1975	01.04.2029
LEAG (EPH)	Boxberg N	Lužický	1979	31.12.2029
LEAG (EPH)	Boxberg P	Lužický	1980	31.12.2029
RWE	Niederaußem G	Rýnský	1974	31.12.2029
RWE	Niederaußem H	Rýnský	1974	31.12.2029
po roce 2030				
Uniper / EPH	Schkopau A	Středoněmecký	1996	31.12.2034
Uniper / EPH	Schkopau B	Středoněmecký	1996	31.12.2034
LEAG (EPH)	Lippendorf R	Středoněmecký	2000	31.12.2035
EnBW	Lippendorf S	Středoněmecký	1999	31.12.2035
RWE	Niederaußem K	Rýnský	2002	31.12.2038
RWE	Neurath F	Rýnský	2012	31.12.2038
RWE	Neurath G	Rýnský	2012	31.12.2038
LEAG (EPH)	Schwarze Pumpe A	Lužický	1998	31.12.2038
LEAG (EPH)	Schwarze Pumpe B	Lužický	1998	31.12.2038
LEAG (EPH)	Boxberg R	Lužický	2012	31.12.2038
LEAG (EPH)	Boxberg Q	Lužický	2000	31.12.2038

Zdroj: BMWi, Stilllegungspfad Braunkohle, 15.01.2020,

<https://www.bmwi.de/Redaktion/DE/Downloads/S-T/stillegungspfad-braunkohle.html>.